Слово Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **21** (606), 26 травня — 1 червня 2011

Фото Олеся Дмитренка

22 травня просвітяни, представники Української Народної партії, інших партій національно-демократичного спектра вирушили до Канева. Везли з собою меморіальний "Кобзар", який пронесли поминальною дорогою від Петербурга до Канева, аби вручити цю Велику книгу нашого народу працівникам Національного заповідника, квіти та величезне синьо-жовте полотнище національного прапора. Оце державне знамено, якому нині виповниться двадцять літ, а передвік його — тисячоліття, — чи не найбільший здобуток суспільства, яке живе на землі, яку Тарас Григорович Шевченко назвав Україною, з якою злився прахом своїм навіки, а душею здійнявся впорівень з її сонцем, благословляючи незалежність.

Тримаючись за крила державного прапора, піднімалися на круту гору, і хіба що з дніпровським повноводдям можна було порівняти почуття українських сердець, які з року в рік об'єднуються на прощі до Шевченка, бо де ж, як не тут, бути їм єдиними? З карпатського і кримського країв, з Полтавщини, Черкащини, Донеччини, з інших земель прибули до Тараса прочани, вклонилися Йому і привітали вітанням вільного народу "Слава Україні!", співом "Заповіту", "Реве та стогне Дніпр широкий", рідною мовою помолилися у ці пасхальні дні на Його Могилі, як і біля пам'ятника в Києві та інших містах і селах України.

Оце, власне, те, що було найголовнішим, заради чого і спліталися дороги просвітян з усієї України на Чернечій горі в Каневі на 150-річчя перепоховання національного Пророка.

Сумно, що у представників влади вистачило нахабства запросити на відправу священиків лише московської церкви та ще й настановляти присутніх казенними фразами та "усовіщати": "прости їх, Господи, бо вони не відають, що творять"... У тих, що піднялися на Могилу пішки, а не в броньованих "мерседесах", стало розуму витримати подібний владоділ на "їхнього" і "нашого" Шевченка. Звісно ж, не витримавши скандування "Ганьба!", "Геть московських попів!" та атестації "раби, підножки, грязь Москви", владці завершили свій ритуал і покинули Тарасову гору. Бо так воно є сьогодні: для когось шевченківські дні лише ритуал (хай і державного масштабу), а для інших — сердечна присяга. Інших, слава Богу, завжди було і є більше. І вони відають, що творять.

Вл. кор.

Фото Олеся Дмитренка

ДОЛЯ ЕКС-МІНІСТРА ЛУЦЕНКА

2

ВАДИМ ПЕПА: СПОСТЕРЕЖЕННЯ

5

ПОПЕРЕДУ 200-річчя Т. Г. ШЕВЧЕНКА

8–9

ОДИН ІЗ ГЕНІЇВ СУЧАСНОСТІ

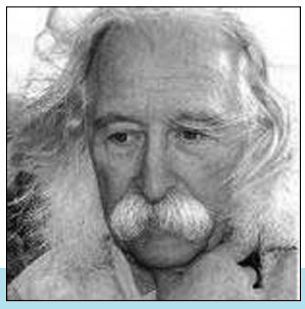

12

ЛІТО–2011: І ДОЩ, І СПЕКА, І ПРОГНОЗ

14

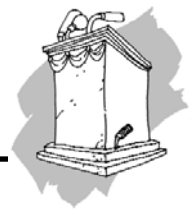

“Ми не чекаємо від нашого правосуддя жодної справедливості”.

«СВОБОДУ ЮРІЮ ЛУЦЕНКУ!»

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Цю фразу скандували учасники акції протесту проти судового переслідування Юрія Луценка. Вона розпочалася в понеділок вранці під стінами Печерського районного суду Києва одночасно з початком судового процесу проти колишнього міністра внутрішніх справ. Вимагаючи свободи Луценкові, учасники пікетування суду сподівалися не лише звільнення його з-під арешту, а й припинення його судового переслідування з абсолютно очевидних політичних мотивів — як одного з лідерів опозиції.

Юрія Луценка привезли в суд з лікарні, де він знаходився через різке погіршення стану здоров’я, викликане не лише голодуванням арештованого, а й загостренням хронічних захворювань внаслідок перебування за ґратами. Голодування тривало три тижні. Навіть численні прохання соратників Луценка з опозиції, родини, депутатів, представників церкви не похитнули Юрія Віталійовича в намірі продовжувати цей протест проти утримання під арештом.

Лише з початком судового процесу Луценко вирішив припинити голодування. Він заявив у суді: “Я починав це, щоб довести, що в нас в Україні нема прокуратури. Сьогоднішнє засідання суду довело, що в нас нема справедливого суду, але далі мені потрібне моє здоров’я, щоб це зламати”.

Перед цим у виступі на суді Луценко заявив, що в Україні діє репресивна система, концентрування в одних руках виконавчої, правоохоронної та судової влади. У зв’язку з цим, він, як політик і громадянин, звертається до українських політиків, до інституцій Євросоюзу з проханням добиватися від української влади виконання взятих нею зобов’язань щодо демократичних стандартів.

У залі засідання суду Луценко постав дуже схудлим, змарнілим але непохитним. Він категорично відкидає висунуті йому звинувачення у зловживанні службовим становищем. Більше того, Луценко днями озвучив інформацію, що влада намагалася з ним домовитися, пропонуючи ганебний сценарій: його випустять із-за ґрат і взагалі знімуть звинувачення, якщо він дасть якісь свідчення проти Юлії Тимошенко. Що Луценко категорично відкинув.

Судове засідання розпочалося під акомпанемент скандування сотень учасників пікетування, які вимагали, окрім звільнення Луценка, гласності судового процесу, а також притягнення до відповідальності справжніх корупціонерів, зокрема й у вищих ешелонах влади, які організовують політичне цькування колишнього міністра.

“Юра, тримайся!” — багатоголосо скандували пікетувальники. Так, широка громадська підтримка Луценкові вкрай потрібна. Тому й зібралися під стінами суду представники різних політичних сил, але єдиних в опозиційності до режиму. В залі судового засідання присутні депутати парламенту від опозиції. Також прибули на процес представники дипломатичного корпусу, зокрема посли Швеції та Фінляндії в Україні.

Фото УП

Дуже тепло зустріли люди приїзд на судове засідання Юлії Тимошенко, яка вирішила особисто виказати підтримку Юрію Луценку. Ось що сказала лідер “Батьківщини” журналістам у приміщенні суду: “Ми всі добре знаємо справжню ціну нашому так званому правосуддю, тому й не чекаємо від нього жодної справедливості. Вони судять патріотів. А Юрій Луценко — справжній патріот України, і прийде час, коли він буде названий героєм нашої нації”.

Судовий процес, щодо якого переважна більшість громадян абсолютно не вірить у правду і справедливість, розпочався. Суд одразу ж відхилив клопотання Луценка і його адвокатів про недовіру головуючому на процесі. Так само було відхилено клопотання Луценка про розгляд справи судом присяжних. Натомість ухвалено слухати частину справи, де, на думку суду, йтиметься про державну таємницю, в закритому режимі.

23 травня, пообіді, після наради в дорадчій кімнаті, суд виносить рішення: запобіжний засіб утримання Луценка залишити без змін, тобто він і далі перебуватиме під арештом, у слідчому ізоляторі.

Наступне засідання суду призначене на 27 травня.

«ВИЛА ЗАМІСТЬ ВІЛЛИ»

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Таким був один із лозунгів Весняного маршу-протесту, який провели минулого тижня в рамках Всеукраїнської громадянської акції “Вперед”. Основна акція пройшла під стінами Верховної Ради України. До столиці з’їхалися, попри всі перепони влади, тисячі людей з усієї України. Акцію проводили Всеукраїнське об’єднання підприємців і незалежні профспілки. Ось ще кілька лозунгів, які учасники акції виставили перед парламентом і які характеризують настрої її учасників. “Ви нам — корупцію. Ми вам — революцію!” “Терпець урвався! Якщо не ми — то хто?! Якщо не зараз — то коли?!” “Духовна криза — найстрашніша криза у світі”. “Геть брудні руки від підприємництва!” “5-ту колону від Азар... до Яну... — у відставку!”.

Про політичне забарвлення акції свідчили й лозунги на кшталт “Свободу Юрію Луценку!”. А прямо на паркані, яким зараз обгороджено Маріїнський палац — резиденцію Президента, висів величезний плакат “ПРЕЗИДЕНТУ — ІМПІЧМЕНТ”. Причому перша літера “П” похилилася набік і це мало вигляд скоріше, як “резиденту”: якої саме держави — здогадатися неважко. Плакат швидко заряснів автографами, які ставили учасники акції, погоджуючись із написаним закликом. А щодо лозунгу-заголовку, то ось як учасники дійства “відгукнулися” на пропозицію прем’єра всім українцям брати лопати і рятувати самих себе на городах: вони купили подарунок главі уряду — лопату і вила.

Словом, акція мала гострий політико-економічний характер із вимогами відставки Кабміну й Президента. І це не випадково, адже, по суті, це було продовженням листопадового податкового майдану. Тоді влада з переляку пообіцяла не чинити утисків на підприємництво, малий і середній бізнес, який у розвинених країнах — основа економіки. Але учасників майдану обдурили, бо новий Податковий кодекс лише збільшив тиск на підприємництво. Також різко знижується життєвий рівень громадян, швидко ростуть ціни, тарифи. Про все це також говорили учасники акції протесту “Вперед”. Вона набирає обертів і йде Україною.

СЛОВО ПРОЩАННЯ

Уранці 10 травня на 64-му році життя відійшла у вічність Світлана Костянтинівна ЖОЛОБ — поетеса, перекладачка, видавець, член Національної спілки письменників України.

Ще школяркою вона привернула увагу своїм самобутнім талантом. У тієї Світлани з Межиріча, казав Павло Тичина, справжнє поетичне зерно. Межиріцьку середню школу вона закінчила 1965 року із золотою медаллю, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (філологічний факультет) — із відзнакою 1970-го. Вивчала грузинську мову та літературу в Тбіліському університеті. Працювала в 1975—2001 рр. у видавництві “Дніпро” (головним редактором у 1987—2001), а з 2001 р. — заступником головного редактора у видавництві “Педагогічна преса”.

Світлана Жолоб — автор книжок поезій “Ярославна” (1969), “Сонячні пагорби” (1982), “Дерево життя” (1986), вибраного “Із глибин”; збірки вибраних перекладів творів класика сучасної грузинської поезії Ани Каландадзе “Високе небо Грузії” (1987), книжки вибраних поетичних перекладів із різних літератур світу “Річка — нескінченна” (2007).

Перекладала вона з грузинської, іспанської, німецької, литовської, слов’янських та інших мов. Переклади Світлани Жолоб друкувалися в антологіях, антологійних і хрестоматійних збірниках, окремих книжкових виданнях та в періодиці — понад 450 поетичних творів і переклади прози: з іспанської — роману Ґ. Ґарсія Маркеса “Осінь патріарха” (у співавторстві), з російської — повісті В. Катаєва “Написаний вже Вертер” та ін.

Поезії Світлани Жолоб перекладено грузинською, польською, іспанською, литовською, російською, румунською, угорською та ін. мовами. Також їх надруковано у вітчизняних та зарубіжних антологіях та антологійних збірниках, у шкільних хрестоматіях (зокрема: “Віщий гомін. Українська поезія другої половини XX ст.”. — К., “Грамота”, 2003; “Я — дитина України”, 2008 та ін.). Довідки про творчість Світлани Жолоб — в Українській літературній енциклопедії, т. 2, Київ, 1990; Сучасній українській енциклопедії за редакцією Івана Дзюби та інших довідкових виданнях.

Світлана Жолоб — лауреат премії імені Максима Рильського в галузі художнього перекладу, її нагороджено орденом “Знак Пошани” та медаллю “На честь 1500-ліття Києва”, почесним знаком “Відмінник освіти України”.

“Вона завжди перебувала в тяжких клопотах своєї видавничої діяльності, у постійній роботі з численними письменниками, книжки яких редагувала (її виняткове мовне й поетичне чуття дуже цінували автори) й підписувала до друку, вона була в центрі багатьох бурхливих літературних і поетичних подій. Її горда постава, її духовне світло, щирість і внутрішня непідвладність відчувалися всіма, хто приходив до неї на пораду”, — писав про неї Дмитро Павличко.

Віримо, що її читатимуть нинішні й прийдешні покоління, берегтимуть “золотий метеорит її безсмертного слова”.

Віктор Баранов, Григорій Білоус, Сергій Борщевський, Василь Герасим’юк, Любов Голота, Іван Драч, Анатолій Дімаров, Олег Жупанський, Петро Засенко, Світлана Йовенко, Міколас Карчяускас, Галина Кирпа, Ірина Красуцька, Юрій Кузнецов, Борис Лобода, Роман Лубківський, Олесь Лупій, Марцеліюс Мартінайтіс, Павло Мовчан, Олександр Мокровольський, Дмитро Павличко, Ярослава Павличко, Дмитро Пилипчук, Оляна Рута, Іван Рябчій, Тарас Сергійчук, Микола Сулима, Андрій Содомора, Наталя Трохим, Григорій Халимоненко, Анатолій Чердаклі, Дмитро Чередниченко, Рауль Чілачава, Василь Шкляр, Володимир Яворівський.

НАЦІЮ МОЖНА ОБ’ЄДНАТИ ТІЛЬКИ НАВКОЛО СЛОВА

Заборони та обмеження для української мови — це як вітер, що роздуває вогонь. Чим більше він дме, тим яскравіше горить полум’я спротиву, тим невгасиміше спалахує любов до рідного слова. Сьогодні — вітряно. Буря — від Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та його очільника Дмитра Табачника, українофобство якого стало ганебною притчею.

Це він хотів погасити Міжнародний конкурс з української мови ім. Петра Яцика — популярний і престижний проект. Один із методів — хитра ідея спішно вигаданого конкурсу, якою Табачник вирішив підмінити мовний турнір. Та ще й спекулюючи на святому імені Кобзаря.

Наперекір зловмисникам XI Міжнародний конкурс з української мови ім. П. Яцика відбувся, його урочисте закриття традиційно пройшло 17 травня у Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка.

Конкурс спонсорувала Ліга українських меценатів, його підтримали патріоти-благодійники з усіх кінців світу. Кількість учасників конкурсу імені Петра Яцика сягає майже 5 мільйонів осіб із-понад 20 країн.

Цьогорічні 100 переможців і призерів — школярі, вчителі, студенти вищих навчальних закладів I—IV рівнів акредитації, учні професійно-технічних навчальних закладів, ліцеїсти та курсанти вищих військових навчальних закладів Збройних сил України. Переможці мовного конкурсу отримали дипломи, гроші, річну передплату на журнал “Кур’єр Кривбасу”, книги та спеціальний диск “Говоримо і пишемо зразковою українською мовою”.

Фото Олеся Дмитренка

Наталія АНТОНЮК

КОМУ НЕ МОЖНА ЇСТИ УКРАЇНСЬКОГО ХЛІБА

Ведучі святкового дійства — виконавчий директор Ліги українських меценатів, голова координаційної ради Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика письменник Михайло Слабопицький і народна артистка Наталія Сумська.

Премії переможцям вручали відомі письменники, громадські діячі, артисти й меценати.

Благословив конкурс Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет. Напередодні у його резиденції високими церковними відзнаками було нагороджено десятьох меценатів, які доклали зусиль для розвитку культури, духовності, освіти й організації конкурсу української мови імені Петра Яцика.

Виступ Святійшого — палке звернення до сучасників: “Дивно: маємо державу, а повинні ще турбуватися про відродження своєї мови. Це свідчить про те, що довгі століття український народ був поневолений і в нього намагалися відібрати рідну мову. А це значить — хотіли знищити українців як націю. Тому те, що ми робимо, — свята справа.

Як не принижували і не принижують українську мову, а вона — солов’їна, найкраща серед інших мов Європи. Тому ми досягнемо того часу, коли весь український народ буде говорити й знати рідну мову. Її знатимуть всі народи, які живуть в Україні. І щодо цього Церква відіграє важливу роль: вірян вчимо молитися українською, а не чужою. Бо той, хто хоч раз помолився Богові рідною мовою, чужою вже молитися не буде”.

Святійший гаряче вірить у силу українського слова: “Такі конкурси свідчать, що любов до української мови зростає. Водночас зростає і протидія. Але поневолювачі успіху не матимуть, бо ми не допустимо того, щоб українська мова всілякими способами нищилася.

Бог благословив Україну бути державою. Той, хто не хоче говорити українською мовою, той не хоче мати українську державу. А хто не хоче мати українську державу, нехай не користується благами України. А то хліб український їдять, а українську мову вивчати не хочуть”.

Потім Михайло Слабошпицький заінтригував зал: “Я б хотів виголосити вітання від президента України, але його немає”. Він зачитав вітання від іншого президента — президента Світового конгресу українців Євгена Чолія.

Згодом виступив президент Ліги українських меценатів Володимир Загорій, людина, завдяки якій проводять конкурс: “Цього року були важкі часи — конкурс опинився під загрозою зриву, мовний турнір уперше проходив без освітянського міністерства. Але чорні сили зазнали поразки. Бо національна солідарність у багатонаціональній державі — це та арматура, на якій тримається держава”.

ПЕТРО ЯЦИК — ЛЮДИНА СТРАТЕГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Письменник Юрій Щербак відзначив унікальність цього свята: “Більшість наших свят звернені в минуле. Це ж унікальне тим, що звернене в майбутнє. Бо стріла життя завжди летить уперед, ніколи не повертається назад, і тому мені приємно тут бачити молоді обличчя”.

Ще він розповів про Петра Яцика, з яким мав честь дружити і спілкуватися: “Він був унікальною людиною, безмежно й щиро любив Україну. Мав складний характер, був дуже суворим. Далеко не всі, хто очікував від нього солодких слів, були задоволені, бо він часто жорстко казав правду у вічі.

Петро Яцик був людиною стратегічного мислення, він обирав такі програми, які спрямовували наше слово й нашу культуру в майбутнє, на ствердження щойно побудованої держави. Він, проживаючи в Канаді, вболівав за долю України. Я його одного разу спитав: “Пане Петре, Вам не здається, що можуть бути закиди ворожих сил, що канадець започаткував такий конкурс в Україні?” Він сказав: “Навпаки — я українець. Я залишатимуся з Україною. Ми повинні підтримувати українське слово. Україна ще бідна держава і я їй допоможу. Але прийде час, коли і держава, і суспільство спроможуться підтримувати цей конкурс”. Я думаю, що цей час прийшов.

Юлія Тимошенко, яка фінансово підтримала конкурс, не змогла прийти на урочисте закриття. Тому народний депутат Володимир Яворівський зачитав від неї привітання. Голова Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності зробив акцент на тому, що мова — рятівний оберіг, фундаментальна основа самого буття нації. Володимир Яворівський вручив премії за перше місце у конкурсі.

Головний редактор журналу “Кур’єр Кривбасу” Григорій Гусейнов наголосив на енергетичній силі конкурсу, його піднесеності й урочистості. А голова журі конкурсу, директор Інституту української мови НАН України доктор філології Павло Гриценко, підсумував просто: “Конкурс Петра Яцика — торжество української мови. Це свято, коли ми несемо єдність усієї України, всіх регіонів (“не тих Регіонів”, — жартує), де діти і вчителі розуміють значення мови, перспективність володіння мовою, які з любов’ю ставляться до неї щоденно. Цей конкурс засвідчив насамперед, що то все від лукавого: ділення України за різними регіональними особливостями”.

Павло Гриценко наголосив, що українській мові загрожує тільки наша байдужість: “Ми повинні ставитися до мови з високою відповідальністю і творити середовище високої культури української мови”.

Саме Інститут української мови НАН України разом із фондом Леоніда Кучми “Україна” підготував спеціальний диск “Говоримо і пишемо зразковою українською мовою” до конкурсу Петра Яцика.

Михайло Слабошпицький знову іронізує: “На дипломах переможців немає прізвища міністра освіти України. У міністра Дмитра Табачника є проблема — він просто не любить української мови і не вважає за потрібне її підтримувати”.

Письменнику, лауреатові Національної премії імені Т. Шевченка Анатолію Дімарову 17 травня виповнилося 89 років — він щасливий, що його день народження збігається із цим урочистим днем української мови.

ЩОБ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НЕ БУЛО НУДНИМ

До молоді звернувся лідер гурту “Тартак” Сашко Положинський, який наголосив, що українська мова потрібна не лише державі й народу, це ще й вигідно кожному мовцю. Розповів про власний досвід: “Я потрапив у спеціальну школу-інтернат із поглибленим вивченням російської мови й посиленою військово-фізичною підготовкою, де мене, українського хлопця, вчили постійно спілкуватися російською. З того часу я кілька років спілкувався переважно російською.

1989 року на фестивалі “Червона Рута” познайомився з людьми, які розуміли, що ми не “радянські люди”, а українці. Я почав змінювати свій світогляд, і в якийсь момент перейшов на українську мову. Поліпшував рівень володіння рідною мовою, вчився говорити так, щоб самому було приємно.

Із часом помітив певні наслідки. Коли грав у інститутському КВК, то запропонував учасникам перейти на українську. Нам вдалося — це було і весело, і якісно. Потім створив гурт “Тартак”, виступили на фестивалі “Червона Рута” і перемогли на ньому”.

Не обійшлося без критики конкурсу від Сашка Положинського: “Я спостерігав за молодими людьми, що є в залі, і побачив, що їм нудно. Бо вони — люди нового тисячоліття і відрізняються від старшого покоління.

Ми живемо у новому тисячолітті — радіо, телебачення, Інтернет... В Україні дуже мало україномовного. Чи є яскраві молодіжні журнали українською? Немає. А на радіо й телебаченні багато української мови? Щоразу все менше і менше. Проблема української мови в тому, що вона стає архаїчною, мовою вчорашнього й позавчорашнього дня, мовою старших людей. А молодь потрібно зацікавлювати.

Фестиваль “Червона Рута” дуже сильно впливав на те, щоб українська мова була популярною серед молоді. Зараз фестиваль ледь жевріє і вже не має того впливу. Тому ми з вами маємо підтримати такі заходи й починання.

Конкурс Яцика — гарний конкурс. Але уявімо, що тут сучасні декорації і техніка, усе яскраве. Можна певну суму коштів виділяти на сучасне оформлення урочистого закриття. Переможців конкурсу можна нагородити так, щоб побачила вся Україна, весь світ, і наступного року ще більше людей взяло б участь у мовному марафоні”.

Сашко Положинський говорив про важливість акцій за українську мову: “Я був на акціях протесту проти прийняття закону про другу державну мову — там не бачив Спілки письменників України у повному складі, вчителів і перекладачів української мови. Ми, люди, які заробляємо українською мовою собі на життя, не додумалися, що треба у певний момент її відстояти, захистити, вийшовши на протестні акції.

Молодь відчуває фальш. Тому якщо ми виходимо на сцену і говоримо їм, що ми за українську мову, то ми повинні бути за неї не лише на сцені, а діяти щодня”.

Лауреатів, які завоювали другі та іменні премії, нагороджували народні депутати — Володимир Стретович, Михайло Косів, Микола Кульчицький, Павло Мовчан.

Михайло Косів говорив про те, що мова вища за владу: “Конкурс Яцика — приклад української солідарності. Змінюються президенти, змінюються прем’єри, міністри освіти і науки, а мовний марафон лишається”.

ПОПЕРЕДУ — ДВАНАДЦЯТИЙ

Лауреатів третьої премії нагороджував член Ліги українських меценатів, генеральний директор АТ “Ексімер” Олександр Горнійчук. “Майже десять мільйонів гривень пожертвували благодійники для школярів і студентів в 11 конкурсах. Цей турнір може стати точкою відліку інших успішних справ української громадськості”, — сказав він.

На урочисту церемонію завітав волинський романіст Іван Корсак: “Незрячий давньогрецький філософ здебільшого зустрічав своїх гостей словами: “Заговори, щоб я тебе побачив”. Слово — це колір, світло, уся краса світу. Ось чому важливий конкурс Петра Яцика, який дає можливість бачити мовну красу”. Іван Корсак побажав сили українській молоді.

Престижні нагороди отримали студенти ВНЗ, професійно-технічних навчальних закладів, їх вручали голова асоціації книговидавців та книгорозповсюджувачів Львівщини, меценат конкурсу Михайло Ватуляк і архімандрит Української Греко-Католицької Церкви, член Ліги українських меценатів Рафаїл Турконяк.

Призи вручили ліцеїстам і курсантам вищих військових навчальних закладів Збройних сил України. Притомлений зал вдалося потішити гумористу Євгену Дудару, чиє слово гостре і прицільне.

Дванадцятому — бути! Урочиста передача естафети від дніпропетровців до закарпатців відбулася. Наступний конкурс стартуватиме 9 листопада, в День української писемності на Закарпатті. Голова журі, голова закарпатської організації Національної спілки письменників, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри Закарпатського інституту педагогічної освіти Петро Ходанич розпочав наступний мовний марафон словами: “Націю можна об’єднати тільки навколо слова”.

Отож нехай горять серця юних українців вогнем любові до рідного слова! Коли палають щиро, ніколи не згаснуть.

“Червоний прапор — це не символ України, це не символ свободи, це символ знущань”.
Любомир Гузар

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ БІЛЬШОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Не тіштеся власною недотепністю, порівнюючи нас, львів’ян, із прадавнім символом сили і працелюбства, — писав поет Василь Симоненко про український народ: *“в його **волячих** жилах козацька кров пульсує і гуде”*. А от із ким порівнюють комуністів, чи знаєте? Є таке відоме українське прислів’я: *“комуністи — це нема кому працювати, а є кому їсти”*. Працювати ж не хочуть лише паразити, наприклад, блощиці (російською мовою “клопи”). Мабуть тому в 70-х роках французькі вчителі ставили своїм учням питання: “що є спільного між комуністами і блощицями”? Комуністична “Правда”, коментуючи це, аж піною сходила. Бо відповідь очевидна: одні й другі червоні, бо п’ють людську кров, одні й другі, коли їх викурюють, перетворюються у безбарвну лусочку і ховаються по щілинах. Та якщо господарі не дбають про оселю, допускають до бруду, блощиці знову вилазять на світ божий... Чи ж не ілюстрація того, до чого ви нині довели Україну?

Та полишимо іронію — маємо питання.

Скажіть, чому донині, в уже незалежній Україні, якісь “невідомі елементи” вбивають лише тих, хто ніколи не був ні в перефарбованій КПУ, ні в об’єднаннях на кшталт “Родіна”, “Русское единство”, ні навіть у партіях регіоналів і литвинівців? Вбивають тільки за те, що українці — по духу, по любові до правди і волі, що відстоювали інтереси незалежної України! Нині список убитих, починаючи від депутата Верховної Ради І скликання Вадима Бойка, генерала Саніна, В’ячеслава Чорновола, від журналіста Ґії Ґонґадзе до недавно вбитих в Одесі, в Харкові, в Києві та інших містах Великої України журналістів і студентів, нараховує вже сотні прізвищ. А оскільки до низки вбивств (наприклад, студента Ігоря Індила), вірогідно, причетні **ваші** міліціонери, то мимоволі спадає на гадку “магія прізвищ” — могильщики вони, не інакше.

Скажіть, чому це декотрі ваші міністри і депутати постійно зневажають і гидко обзивають українців? Вам подобається брудна табачникіана? Чому мовчазно схвалює її ваш головний чекіст, зневажаючи при тім і зомбуючи страхом, на подив світові, керівника Партії регіонів? Вас це потішає? Чи ви вище таких “дрібниць”? Не дуріть себе! Бо всім уже видно, що, вдаючи з себе “вищу расу”, щоб ходили до вас по хліб і сіль і китайську гречку зігнуті у поклоні раби, ви ховаєте свій олігархічний страх перед гнівом обдурених вами простих підприємців, учителів, лікарів, інженерів, студентів, робітників і селян всієї України. І тому намагаєтеся діяти за старим гаслом “разделяй и властвуй”. І тому підтримуєте шизофренічні марення сталіністів, що в західних землях України всі українці “врагі”, які сплять і бачать, як ото вчинити замах на життя якогось там нещасного члена КПУ. Хоча добре знаєте, що не нашим, а їхнім — **комуністів** — прагненням завжди було “принести в жертву на благо победы коммунизма” і мільйони невинних людей, і своїх же соратників (як було принесено в жертву Кірова)...

Та позаяк тепер не сталінські часи, та й не було серед сталіністів “жертвенных борцов за интересы пролетариата” (від перших днів свого панування “совєтская власть” грабувала і руйнувала церкви, музеї, конфісковувала доробок підприємців, ремісників, селян, нищила інтелігенцію, влаштовувала страхітливі репресії і голод — аж до геноциду в Україні), то їхні **клони** “Родіна”, “Русскоє єдінство”, КПУ, за сприяння вашої “більшості”, вирішили продемонструвати “тріумфальну ходу переможців” під кривавими прапорами, портретами Сталіна і своїми, нині партійними, відзнаками — імперськими “георгіївськими стрічками”. Щоб за сталінською традицією “переможно” поглумитися над пам’яттю невинно убієнних солдатів Другої світової війни. Вочевидь, ви не хочете й припустити, що мертві стоять уже перед Богом. І що покарають і червоних людоловів, і їхніх клонів саме вони — невинно убієнні. Ті невинно убієнні, яким живі (всі ті живі, які проти “тріумфальних походів” з кривавими сатанинськими символами сталіністів) віддали ні належну честь, піднявши з-під попелу совєтської зневаги правду про їхню страждену долю — подивіться фільм “Радянська історія”. А українці Львова оприлюднили документи про жахливий гітлерівський концтабір — ***Konzentracionslager der Standarte 328*** (знаходився у 1941—1943 рр. на території львівської Цитаделі). Там мучилися **284 тисячі** військовополонених різних національностей. До серпня 1943 р. в концтаборі 328 було знищено **100 тисяч радянських військовополонених** — українців, росіян, білорусів, євреїв, вірменів і т. д. — фактично кинутих сталіністами на поталу німецьким нацистам неозброєних робітників і селян. Поруч з ними в концтаборі мучилися бельгійці, чехи, словаки... **На загал, на підставі показань свідків і документів, у концтаборі 328 було знищено понад 140 тисяч осіб**. Проте за комуністичних часів територія Цитаделі стала строго секретним військовим об’єктом. І ніхто не тільки не мав права поставити там свічку, а й натякнути, що там була гітлерівська катівня — всі мусили “знати”, що “советских пленных не было, а некоторые — это изменники, отщепенцы”... “Некоторые” — це сотні і сотні тисяч полонених, сотні і сотні тисяч людських життів. Бо тих, хто дивом вижив у німецьких катівнях, відправляли на смерть у катівні ГУЛАГу, чимало яких було розташовано в Росії у вже готових, “зачищених” енкаведистами від людських тіл, гітлерівських концтаборах. Така ціна сталінської, рука в руку з гітлерівською, перемоги!

Нині на території Цитаделі поставлено, за рішенням депутатів Львівської обласної Ради, Хрест пам’яті.

В Україні, як і на необ’ємних просторах колишньої “великої зони” — СРСР, мабуть, ще живуть, виплакавши очі, дружини тих, кого називали “пропалими безвісті”, ще живуть їхні діти (зневажувані в СРСР, як діти “пропалих безвісті”) — може, останки їхніх рідних тут, у Львівській землі? То нехай знають вони, а також родини закатованих бельгійців, чехів і ін., що у Львові на місці табору смерті львів’яни ставлять свічки і відправляють панахиди за всіх. Бо закатовані воїни взивають до нас, до всього світу взивають: ***“пам’ятайте, ми жертви війни двох нечестивців — Сталіна і Гітлера!”***. Ми, українці, пам’ятаємо і пам’ятатимемо це завжди. Тому ніхто не має права носити по Львову червоні прапори з німецькою і совєтською свастиками!

15 травня ц. р. Президент не забув згадати мільйони жертв сталінського терору. Ви ж вторили йому, проливаючи крокодилячі сльози. **А насамперед** ваші друзі-комуністи і ви з ними мали б покаятися за злочини комуністичної системи. І засудити її, назвавши прізвища червоних людоловів. Не хочете? Та вам і так уже не вірить молоде покоління, яке єднається від сходу до заходу, від півночі до півдня України у Різдвяній коляді, у Великодній писанці, у святі Святого Миколая і Дня Матері. І пізнає правду, і засуджує брехню. Бо такий Закон життя — після темряви ночі завжди приходить світанок. Куди сховаються від його променів обличчя кровопивць?

Депутат Верховної Ради І демократичного скликання
Ірина КАЛИНЕЦЬ;
депутат Верховної Ради І демократичного скликання, академік НАНУ, професор
Михайло ГОЛУБЕЦЬ;
депутат Львівської обласної Ради І демократичного скликання, Лауреат Державної премії ім. Тараса Шевченка, письменник
Ігор КАЛИНЕЦЬ;
депутат Львівської міської Ради
Віра ЛЯСКОВСЬКА;
Голова обласної Спілки політв’язнів України
Володимир ГОРОВИЙ;
Голова Львівського відділення Всеукраїнського об’єднання ветеранів ІІ світової війни
Ярослав ГІРНИК;
Голова Львівського обласного об’єднання Всеукраїнського Товариства “Просвіта”, заслужений працівник освіти
Ярослав ПІТКО

ЗАЯВА
ПРЕЗИДІЇ УНРади З ПРИВОДУ ПОДІЙ У ЛЬВОВІ 9 ТРАВНЯ

Події у Львові 9 травня — приїзд туди маргінальних російських націоналістичних організацій із Криму й Одеси, провокаційні сутички з львів’янами бойовиків цих організацій, викликали обурення українського суспільства. Свій внесок у підготовку цих подій зробила фракція партії Регіонів у Верховній Раді — яка напередодні ініціювала прийняття більшістю Верховної Ради України, всупереч Конституції, Закону Про використання Червоного прапора СРСР (який не вступив в дію внаслідок не підписання його Президентом України). Антиукраїнські організації, посилаючись на рішення Верховної Ради, використали День Перемоги (9 травня) для саморекламі, оприлюднення Російських імперських ідей, та імперської символіки — георгіївських стрічок, червоних прапорів та інше.

Про провокаційний, замовний характер приїзду до Львова проросійських екстремістських організацій свідчить і той факт, що ці делегації, подорожуючи від Севастополя і Одеси до Львова, минали дорогою сотні, якщо не тисячі могил воїнів Червоної Армії, котрі полягли у боях із фашистами і які не всі, на жаль, належно впорядковані, але учасники вояжу не потурбувалися про їх облаштування. Їхня мета була зовсім не у вшануванні пам’яті воїнів полеглих у боях із Гітлерівською Німеччиною, а демонстрація особистої присутності у Львові та відпрацювання “іудиних срібняків”. Про замовний характер провокації свідчить і те, що Консул Російської Федерації у Львові не взяв участі в покладанні вінків до могили воїнів ЧА на Пагорбі Слави разом із представниками Облдержадміністрації Львівщини та Міськради, Облради і міського голови Львова, а брав участь у забороненій рішенням Львівського суду політичній маніфестації приїжджих російських організацій, за такі дії у будь-якій цивілізованій країні такого дипломата вислали з країни. Мета закулісних режисерів цієї провокації зрозуміла — відвернути увагу громадськості, політиків, від важкого економічного становища, неефективної діяльності Уряду, невиконання виборчих обіцянок Президента, падіння життєвого рівня людей і замість цього акцентувати увагу на регіональних відмінностях у поглядах на Другу світову війну, продовжувати нацьковувати людей із різних областей одне на одного.

Українська Народна Рада вимагає від Генеральної Прокуратури, правоохоронних органів покарати заїжджих до Львова провокаторів із російських націоналістичних, антиукраїнських організацій, які порушили рішення Львівського суду і вчинили на Пагорбі Слави у Львові маніфестацію та хуліганські дії. УНРада вимагає також вислати із України Консула Російської Федерації у Львові, як такого, що порушив Українське законодавство й особисто втручався у провокаційні політичні акції.

Голова УНРади
М.ПОРОВСЬКИЙ
17.05.2011р.

Оксентій ОНОПЕНКО,
м. Москва

ПРАВДА — ПЛІД, ЯКИЙ МОЖНА ЗРИВАТИ ТІЛЬКИ СПІЛИМ. STATUS QUO ANTE, SECUNDUM NON DATUR

Поведінка голови Компартії України, зокрема у зв’язку з подіями, що сталися 9 травня у Львові, нічого крім смутку не викликає. І висновок тут очевидний: прищепа російського комунізму — не продуктивна. “Ми визнаємо гібридизацію міжвидову і навіть міжродову. Визнаємо деякий вплив відкритого вами ментора”, як сказав би Олександр Довженко, але такий цибух не для європейської України.

У реакції комуністів, прогресивних соціалістів, сталіністів, колоністів і, навіть, апофігістів на події у Львові навколо пагорба “проминальної слави” можна було почути багато. Як-от у словах головного цибуха комунізму Петра Симоненка про “федералізацію” України, ні більше і ні менше. “Дожилася Україна, що її діти її ж розпинають”. Чи знає П. Симоненко ці слова Тараса Шевченка?

А між тим, таких симоненків бачив не тільки Великий Кобзар. Микола Гоголь в епілозі своєї повісті “Страшная мєсть” теж передбачає гризню нащадків навколо могил предків: “І всі мерці, його діди і прадіди, де б вони не жили за життя, щоб рушили з різних сторін землі гризти його за ті муки, що він завдавав їм, і вічно щоб його гризли”. Жадоба кари для Петра. Бо що ті мільйони і мільйони загиблих і їхніх нащадків мають від усіх тих завоювань того Петра, або Сталіна чи Єльцина та Путіна? Мільйони загиблих від Берліна до Сахаліну мають у нагороду олігархів з їхньою жадібністю.

Уявімо ще одну ситуацію: український народ — нарешті в європейській сім’ї народів, “в сім’ї вольній, новій”, як передбачав Тарас Шевченко. У Європі 8 травня — “День матері”, 9 травня — “День жалю і примирення” було ухвалено не без розуміння історичних реалій. І уявімо собі, що якійсь “родіне” з Одеси чи там “єдінству” з Єнакієво без згоди з владою землі Бранденбург забаглося приїхати на Зеєловські висоти, де вождь поклав у могили більш 300 тисяч солдат, і привезти туди не вінки пам’яті і жалю, щоб покласти до могил, а нагадати, “кто в домє хозяін”, як це вони забажали показати у Львові — “Хахли — параша, побєда била наша”. “Побєдітєлєй” не цікавила думка, почуття, настрої львів’ян, населення західноукраїнських земель. Їм наплювати на жертв геноциду і репресій, їм не для мертвих і не для сиріт, а до себе “уваженія” хочеться, незважаючи ні на мертвих, ні на живих вдів, сиріт... Їм панування “побєдітєлєй” ввижається.

Так ось. На цвинтарях містечок і сіл понад рікою Нейсе і Одером — врівень із землею дуже багато могил. Там немає “пагорбів слави”. На надгробках можна прочитати роки життя тих, хто в них лежить: “1930—1945”. Там поховано багато дітей — чотирнадцятилітніх. Не німців, не сорбів-лужичів, а дітей... І не важливо, хто їх змусив взяти у руки зброю і за що. Чи варто уявляти там “одєскую родіну” чи “рускоє єдінство” з України з прапором “побєди”?

УБОЗТВО ПОЛІТИКАНІВ

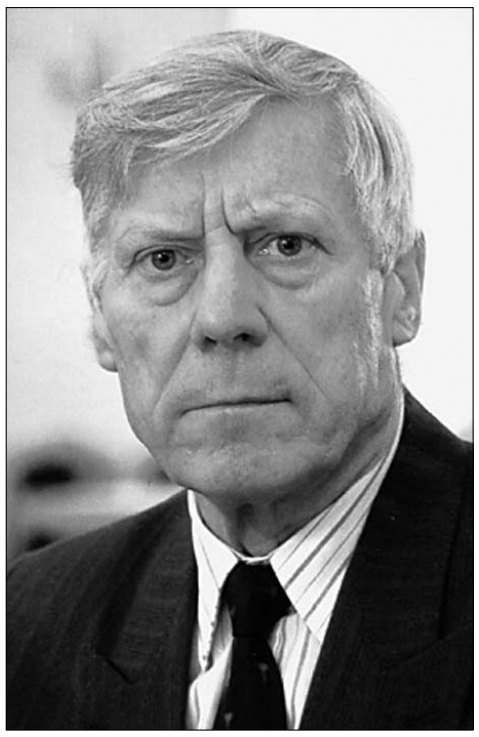

Вадим ПЕПА,
член НСПУ, лауреат Літературно-мистецької премії імені І. С. Нечуя-Левицького

Ідеться про явище, яке ще з еллінської давнини висміяне мислителями найсвітліших розумів. А ближче до сучасності — хоча б і славнозвісним російським байкарем І. Криловим: “Ну й моська, сильна ж бо вона, Гарчить, бач, на Слона”. На таке ж поріддя вказував тим, хто прагнув зберегти власну душу чистою та не оскверненою, й Т. Шевченко:

Мені здається, я не знаю,
А люде справді не вмирають,
А перелізе ще живе
В свиню, абощо, та й живе,
Купається собі в калюжі,
Мов перш купалося в гріхах.

Однак як було споконвіків, так і нині потворності жорстокої юдолі земної ніякій мудрості не підвладні. Бо ж і сам Всевишній, хоч і звергнув нечисту силу з горніїх вершин, але не позбавив її спроможності сіяти зло скрізь, де ступає нога особини, створеної за образом і подобою Божою та проголошеною вінцем природи.

Колись відкрилося внутрішньому зорові М. Гоголя, як на Сорочинському ярмарку наганяло страх на людей добрих “сатанинське навожденіє”: “В тому сараї безперестанку учиняються чортівські каверзи; й жодний ярмарок на цьому місці не проходить без біди. Учора волосний писар проходив пізно увечері, коли глянув — у слухове вікно виставилося свиняче рило і хрюкнуло так, що його мороз продер по шкірі; так і жди, що знов покажеться червона свитка!” Якби ж тільки це. А то й “старій, що продавала бублики, привидівся сатана в личині свині”. А як темінь накрила грішну землю, “в усіх вікнах повиставлялись свинячі рила... свині на ногах, довгих, як ходулі, повлізали у вікна...”

За нашої дійсності кандидати на переродження не бабраються, боронь Боже, в брудних калюжах. Ні. Вони не у вікно, а з незліченних екранів телевізорів виставляють свою твар перед мільйонами глядачів. А нахраписті прямо лізуть межи очі довірливим і зомбованим. І не сказати, який жах на заскочених наводять. Ось як звихнулися непрохані. Ось як, прости Господи, не хрюкають, а галас несамовитий учиняють: не ставте пам’ятник І. Мазепі в Полтаві. Український гетьман періоду Російської імперії — непрощенний грішник, бо зрадив царя. Не достойний високої честі...

Боже правий! Хто кого зрадив? Якого царя? Та звернімося за роз’ясненням не до когось таврованого як “український буржуазний націоналіст”, а до великоросійського графа, геніального письменника Л. Толстого, до мислення котрого весь світ прислухається:

“С Петра I начинаются особенно поразительные и особенно близкие и понятные нам ужасы русской истории. Беснующийся, пьяный, сгнивший от сифилиса зверь четверть столетия губит людей, казнит, жжет, закапывает живьем в землю, заточает жену, распутничает, мужеложствует. Сам, забавляясь, рубит головы, кощунствует, ездит с подобием креста и с чубуком в виде детородных органов и подобием евангелий — ящиков с водкой. Коронует блядь свою и свого невольника, разоряет Россию и казнит сына. И не только не поминают его злодейств, но до сих пор не перестают восхваления доблести этого чудовища и нет конца всякого рода памятников ему” (Полное собрание сочинений. — Москва, 1936. — Т. 26. — С. 568).

Така вже природа царату. Її сутність коротко виразив О. Радіщев в епіграфі до свого головного твору “Путешествие из Петербурга в Москву”: “Чудище обло, зло, стозевно и лайят”. Поплатився засланням за повелінням Катерини II в Сибір неісходиму й доведений переслідуваннями до самогубства в божевільні.

Господи! Що ж пробуджувати в єстві сучасників — совість чи розум? Та в порівнянні із сатанинським породженням український гетьман мало не святий. Якщо вже не безгрішний, то наскільки ж чистіший, ніж “первый и вторая”. Запитати б Синод російської церкви: кому ж анафему виголошувати? Тому, хто найбільше православних храмів фондував у первопрестольному Києві?

Відкриймо очі! Якими ж монстрами й виродками є ті, що в XXI ст. возвеличують не тільки найбридкіше, а й найкривавіше, найнищівніше з усього того зла, якого зазнала Східна Європа за свою історію; ввергають українських громадян у болото згубної неправди, огидної брехні, відворотних середньовічних потворностей, штовхають у прірву незносної соціальної несправедливості, де знущання над людиною, як безголосою твариною, узаконюються ганебною державною політикою. До якої ж ницості скочуватися? Кого обожнювати? Що наслідувати? Та ще ж сяє сонце в небі! Й хай там що, людство поривається до світла. Не уподібнюється свині із писком у калюжі, а плекає високі ідеали, гідні покликання і честі тих, котрі — вінець природи.

Передихнувши, покладімо на другу шальку терезів прокламацію від гетьмана Мазепи до війська і народу й виголошену перед урядниками 1708 р., коли король шведський Карл XII направився в Україну:

“Ми стоїмо тепер, Братіє, між двома проваллями, готовими нас пожерти, коли не виберемо шляху для себе надійного, щоб їх обминути... Коли Король Шведський, завше непереможний, якого вся Європа поважає і боїться, подолає Царя Російського і зруйнує царство його, то ми, з волі переможця, неминуче причислені будемо до Польщі і віддані в рабство Полякам... А як допустити Царя Російського вийти переможцем, то вже лиха година прийде до нас од самого Царя... Вам-бо відомо, що за відмову мою в задумах його, убивчих для нашої отчизни, вибито мене по щоках, як безчесну блудницю. І хто ж тут не признає, що тиран, який образив так ганебно особу, що репрезентує націю, вважає, звичайно, членів її за худобу нетямущу і свій послід? Та й справді за таких їх уважає, коли посланого до нього депутата народного Войнаровського зі скаргою на зухвальства та звірства, чинені безустанно народові од військ Московських і з проханням потвердити договірні статті, при віданні Хмельницького уложені, яких він ще не потверджував, а повинен за тими ж договорами потвердити, він прийняв поличниками й тюрмою і вислати хотів був на шибеницю, від якої врятувався той лише втечею...”

Для неосвічених тут доречно навести зізнання О. Пушкіна: “Що зобразив я Мазепу злим, у тому я каюсь: добрим я його не бачу, особливо в ту хвилину, коли він клопочеться про страту батька дівчини, ним оспокушеної... Говорене ним пояснює його історичний характер... Мазепа міг пам’ятати довго образу московського царя і помститися йому при нагоді. Це риса — в якій весь його характер, затаєний, жорстокий, постійний. Смикнути ляха або козака за вуса було те саме, що схопити росіянина за бороду”.

Та продовжимо мовлене грізної години І. Мазепою: “Бачився я з усіма воюючими Королями, Шведським і Польським, і все вміння своє ужив перед ними, щоб переконати першого про протекцію і милість отчизні нашій од військових напастей та руйнації у майбутній на неї навалі, а щодо Росії... випросив у нього нейтралітет, себто не повинні ми воювати зі Шведами, ані з Поляками, ані з Великоросіянами, а повинні, зібравшися з військовими силами нашими, стояти в належних місцях і боронити власну отчизну свою, відбиваючи того, хто нападе на неї війною, про що зараз ми повинні оголосити Государеві, а Бояри його, які не заражені ще Німещиною і пам’ятають пролиту безневинно кров своїх родичів, про все теє повідомлені і зо мною згодні... а при майбутньому загальному замиренні всіх воюючих держав вирішено поставити країну нашу в той стан держав, в якому вона була перед володінням Польським, зі своїми природними Князями та з усіма колишніми правами й привілеями, що вільну націю означають. Поручитися за теє взялися найперші в Європі держави: Франція і Німеччина; і ся остання сильним чином наполягала на тому становищі нашому ще в днях Гетьмана Зиновія Хмельницького, за імператора Фердінанда III, але не справдилося воно...”

Не справдилося ні з іменем М. Грушевського, котрий очорнювався за радянської влади так само, як І. Мазепа, ні з іменами С. Петлюри, С. Бандери, Р. Шухевича... Самостійники, мазепинці, петлюрівці, бандерівці, а останнього часу фашисти, націоналісти... Століттями святе право українського народу на самоврядування, самовизначення ввергається сильнішими в пекло неключимого рабства, жорстокого уярмлення, безжального визиску, огидного підданства зайшлим кровопивцям... Якісь там імперські заміри накидаються на слабку, за їхнім зажерливим розумінням, ланку в народів вольних колі й чого тільки образливого, принизливого на неї не вішають. За таких обставин чи ж не покликана, чи ж не зобов’язана як і кожна суща на білому світі, так і українська нація вивулканювати всі, на які тільки здатна, внутрішні сили для свого самозахисту, самозбереження.

Наймудрішим у незалежній Українській Державі дати б ясну і вичерпну відповідь: хто ж кого зраджує? З якого боку — зрада можливостей плідного добросусідства, мирного, доброзичливого співіснування на взаємовигоду, на обопільну безпеку в загрозливому зусібіч як споконвіків, так і донині світі. Хто б указав, як уберегтися від згуби, від самознищення, не згинути, як обри, а забезпечити, подаючи руку одне одному, сходження на круті вершини майбутнього.

Уже ж в Україні має бути достатньо наукової потуги, щоб кинути промінь світла на правду, глянути в очі істини, проаналізувати, що й до чого, з’ясувати причини загальнонаціональних невдач і гіркот, прозирнути крізь запони згубних сторонніх напоумлювань, кинути погляд на шлях між Сціллою і Харібдою. Але замість професійних, мудрих суджень — політиканське задурманювання свідомості мільйонів громадян усіляким примітивом, непотребом від засобів масової інформації.

Нині в наче ж українських ефірах провідні телеведучі — заїжджі гості. Дай Боже, щоб ні найменшою мірою їх не стосувалося пророчене М. Лермонтовим щодо Дантеса у вірші “Смерть Поэта”: “Смеясь, он дерзко презирал Земли чужой и быт, и нравы; Не мог щадить он нашей славы...” А що ж об’єктивно?

Романтичні риси образу І. Мазепи відтворені в європейській художній літературі, починаючи зі знаменитого Вольтера в прозі й не менш славетного Джорджа Байрона в поезії, оспівуються на сценах європейських театрів в опері П.Чайковського. Та чи хтось із тих, хто з піною біля рота проклинає видатного українського державця, відає, як оцінював О. Пушкін Байронового “Мазепу”? — “яке полум’яне творіння! який широкий, бистрий пензель!”

І от супроти всього цього виштовхується на телеекрани суб’єкт випадковий, малозначний, ніякий не рівня високому, дрібного, перепрошую, калібру. Обпльовує, гудить. Виливає на гідне поваги помиї нахабної антиукраїнської ненависті. Ще й пишається або, по-верховнорадівському, піариться, бо ж невтямки, наскільки викаузуване ним нікчемне, недостойне добропорядного людського сумління. Хіба ж не проситься на таку голову передбачене О. Пушкіним: “Дикунство, підлість і невігластво не поважає минулого”. Будова сучасності зводиться на опорах минулого. Зловорожість їх руйнує. Шашіль підточує. Моськи загавкують історичну правду, а відтак очорнюють будь-що достойне і навіть величне.

То яке ж надзавдання подібних телепрограм? Дискредитувати високі ідеали? Потурати невігластву? Сіяти ненависть? Збурювати протистояння? Понижувати градус суспільної свідомості? Прищеплювати аморальність? Активізувати низькі інстинкти? Курс на деградацію обивателя? Каліцтво людських душ? А загалом — розколювання суспільства? Щоб стінка на стінку, як за давнини на просторах Росії з кулачними мордобоями? Небезпечні для державотворення затії.

Одначе, скажімо й про так званий електорат. Яких ідолів не відторгуємо, а тим паче, перед якими стаємо на коліна, на таке життя й заслуговуємо. І нічого нарікати на Бога.

А на завершення ще одне з майже кумедного, явленого останніми роками. Наче запозичене з вуличних простацьких інтермедій — політиканство в жіночих спідницях. Воно з такими вихватками вривається на телеекрани, що хоч святих із помешкання винось, коли не вимикаєш телевізор, а піддаєшся на стоградусне кипіння, вибачайте, не диспутів, а крутих лайок, та слухаєш, поки вуха не позакладає. Цікаво, крізь які сльози міг би поглянути на нестямне М. Гоголь? Дами просто приємні й приємні з усіх боків навально аргументують свої високоінтелектуальні умовиводи точно за виписаним ще коли Миколою Васильовичем: “Нечестивець! піди умийся спершу!.. Я не бачила твоєї матері, але знаю, що гидь! і батько гидь! і тітка гидь!” Не змигнувши оком, перебаранчать будь-якого опонента. Заткнуть рота — не встигне й розкрити. Не дадуть слову із супротивних вуст злетіти. Накидаються на приголомшених точнісінько так, як чорнорота Хівря на жениха до падчерки, бо ж він неугодний мачусі. Від колоритно виписаної великим письменником героїні — прямо-таки зразок диспозиції у палких телесварках представниць слабкої статі XXI століття.

Отож здогадатися б, з якою усмішкою славетний гуморист і неперевершений сатирик відгукнувся б на непримиренні пристрасті в голубому ящику. Чи не охрестив би такі, за висловом відомого політика: “собачі бої”, чортівнею технічного прогресу? А понад усе чи не зронив би: “І тяжко і сумно стає серцю, й нічим допомогти йому”.

Але ж геть песимізм, щезни, зневіро! Хай там що, а правда невмируща. Її не вбити, не зжити з білого світу! Вона, як і неподоланність Прометея, знову оживає і сміється знову.

*"...Орю
Свій переліг — убогу ниву!
Та сію слово".*

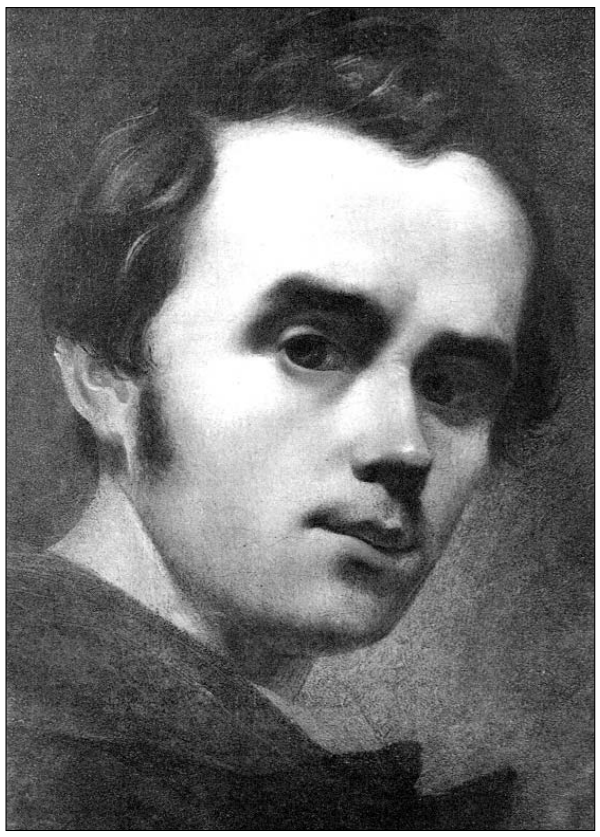

ШЕВЧЕНКІВ КОНЦЕПТ «СЛОВО» У РЕЦЕПЦІЇ ДМИТРА ДОНЦОВА

150-літтю Шевченкового повернення в Україну присвячую

Ірина ФАРІОН,
Львів

Закінчення.
Початок у ч. 20, 19—25 травня за 2011 р.

КРЕАТИВНЕ СЛОВО

За Донцовим, Шевченко *"вогнем — розпеченим залізом свого слова — прийшов [...] гоїти рани анемічної сучасности"*, він *"...розпанахував гниле серце вогнем свого слова", "проганяв диявола словом"* [4, с. 205, 216]. Ця одержима поетова праця лікаря-учителя-езотерика-пророка мала за основу креативне трактування природи *слова*: а) первинність духового чинника над матеріяльним: *"Слово, натхнуте вірою в свою силу, в примат духового чинника — творить дива, і в життю людини і нації. Він це знав, знав, що Вища сила, яку прикликали до себе євангельські хворі, сила незрима, духова, — лікувала фізичні недуги і душевні, творила дива і в царині фізичній"* [4, с. 79];

б) національна окремішність через *слово* у протиставленні *свій-чужий*: *"Прийшов час, те слово ожило, пламенем взялось і запалило оселі займанців...", "лукавим їх словам не треба йняти віри"* — звідси одна з основних максимів Шевченка: *"любови хто не має до рідної країни, — той серцем дід, каліка"* [4, с. 69, 194].

Шевченків примат духового первня над матеріяльним, втіленим у *слові*, сягає давніх філософсько-релігійних систем, зокрема суджень Геракліта та Платона. Як спостеріг Донцов, *"життєва філософія Шевченка — це була філософія Геракліта Ефеського і та, яку знайшов у старій, головно релігійній нашій літературі. Він хотів, щоб з* ***його слова виросли "мечі обоюдні",*** *і чи не сказав св. Павло, що "слово Божіє" — це меч духовий? "Все йде, все минає", — вчив поет, як і Геракліт. Мотором життя, рушійною його динамічною силою не є матерія, вічно мінлива у своїх виявах і формах, а незримий духовий чинник, "вічний без краю"* [4, с. 33]. Інакше, видиме тимчасове, незриме — вічне. Не випадково тим Гераклітовим висловом розпочинаються знамениті "Гайдамаки" поета, історія повстанчого духу яких невмируща, про що свідчить пам'ять-оповідь самого поета, почерпнута зі спогадів свого діда й адресована наступним поколінням **як історія, що насправді не минає, а духотворить.** Приклад цього Холодноярівське повстання у час московсько-більшовицької окупації 1917—1921 рр. Прикметно, що у "Гайдамаках" маємо чи не найяскравіші мазки про *слово* не лише як *"сльозу"* — що може бути ще чистіше і щиріше за неї? — але про *"розумне ваше слово / Брехнею підбите"* і про *"раду лукаву"* з її *"мертвим словом"* як Шевченкову реакцію на рекомендацію йому писати російською мовою... Так невидимо-духове неминуче трансформується в духово-національне, якому поет складає найвищу шану у цьому самому творі: *"Не одцуравсь того слова, / Що мати співала..."* — родинна історія як історія одуховленої нації.

Ідеологію його вулканічних "Гайдамаків" блискуче виповів Донцов: *"Що ліпше боротьба від цвинтарної тиші миру. Що ліпше і доцільніше віра від сумніву.* ***Що нема минулого, яке б не стало майбутнім для тих, що хочуть його воскресити****. Що єдиною вартісною річчю на світі є творча думка, посилена вірою ("фантазія", як він її звав), яка формує життя. Що нема ні неможливого, ні можливого, лише бажане, в яке віриться гарячою, безсумнівною вірою"* [4, с. 205]. Донцов наголошує на Шевченковій безмірній вірі в творчу силу думки. Поет казав: *"Міцно захотів — наполовину зробив"* — і тут вона — сила духового первня над матеріяльним [4, с. 151—152]. За Платоном, Слово має силу безпосереднього переконання — як Краса, Слава, Насолода [3, с. 638]. У Шевченка це ще більша міра насолоди: *"Слово моє, сльози мої, / Раю ти мій, раю!"* ("Чигрине, Чигрине", 1844).

Проте найпрямішим джерелом Шевченкового усвідомлення креативности слова, безсумнівно, є Біблія, зокрема повчання Ісуса Христа: *"А кожний, хто слухає ці* ***мої слова*** *й не виконує їх, подібний до необачного чоловіка, який збудував свій дім на піску", "...і він* ***словом вигнав духів*** *і зцілив усіх недужих"* [Св. П., Євангеліє від Матея, с. 15] та розмисли апостола Якова: *"Будьте* ***виконавцями слова****, а не лише слухачами, самі себе обманюючи. Бо хто лише слухає слово, але його не чинить, той подібний до чоловіка, що розглядає у дзеркалі обличчя, яке має від природи: ледве поглянув на самого себе, відійшов і зараз же забув, який він"* [Св. П., Послання Якова, с. 284]. Найповнішу картину перетворення світу через Слово-Правду Шевченко змальовує у своєму біблійно натхненому творі "Ісаія. Глава 35". Донцов, акцентуючи на креативності *слова*, аналізує цей твір у контексті панування темних сил над Україною, які можливо усунути лише знову відшукавши шлях до Холодного Яру з допомогою власного Слова-Правди, а не фальшивих ідолів та пророків [4, с. 186]:

Тойді, як, Господи, **святая**
На землю правда прилетить
Хоч на годиночку спочить,
Незрячі прозрять, а кривиє,
Мов сарна з гаю, помайнуть.
Німим отверзуться уста;
Прорветься слово, як вода,
І дебрь-пустиня неполита,
Зцілющою водою вмита,
Прокинеться; і потечуть
Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
Веселим птаством оживуть.
("Ісаія. Глава 35", 1859)

Національна окремішність через *слово* у протиставленні *свій—чужий* — це другий напрям Шевченкового трактування креативности слова. Гадаємо, поет інтуїтивно відчував внутрішню форму цієї лексеми, себто її етимологію — *слово* як щось винятково *своє*: *"В своїй хаті своя й правда, / І сила, і воля"* і водночас часте протиставлення слов'янства *"німецькій пучині"*:

І брат з братом обнялися
І **проговорили**
Слово тихої любови
Навіки і віки!
І потекли в одно море
Слов'янськії ріки! ("Єретик", 1845)

В етимології макроетноніма *слов'яни* закодовано тисячолітню норму їхнього самоототожнення, а саме тих, що ясно говорять, тобто *"свої"*, *"наші"*. Тих *"своїх"* об'єднувала передусім зрозумілість мови, що прочитуємо з етимології *слов'яни* — від *"слыть, слову/слыву"* у значенні *"чути, слухати, бути зрозумілим"*. Звідси і спільнослов'янський апелятив *свобода* (*слобода*) як сукупності своїх, належности до свого роду, що *"сягає ідеології древнього роду"*. Отже, головна вісь пізнання свідомости давнього часу — це дихотомія *"своє" — "чуже"* передусім через *слово* [12, с. 8, 90, 175, 177, 210, 226]. Вперше це теоретично виписано, а відтак перетворено в мітологему у "Прогласі" Константина Філософа: слов'яни володіють своїм *словом*, на відміну від німців — німих і невігласів (без голосу): *"слышите оубо, народи словѣньсти. Слышите слово; от Бога бо придє" [9, с. 127].*

Відтак Шевченко здійснює виняткову свою національну креативність слова, виражаючи її в легкій і приступній метафорі обробітку власної землі — але духового поля, що взорована на Ісусову притчу про сіяча, у якій поет є тим "хто слухає і розуміє слово, і плід приносить; і видає один у сто разів..." [Св. П., Євангеліє від Матея, с. 22—23]:

...Орю
Свій переліг — убогу ниву!
Та сію слово. Добрі жнива
Колись-то будуть.
[...]
Чи не дурю себе я знову
Своїм химерним добрим словом?
Дурю! Бо лучше одурить
Себе-таки, себе самого,
Ніж з ворогом по правді жить
І всує нарікать на Бога!
("Не нарікаю я на Бога...", 1860)

Поет виповідає типову для нього й Донцова категоричну неприйнятність вирішального впливу зовнішнього світу, компромісів та філософії меншого зла — ворога не буває меншого чи більшого, і не ворог провина тобі: *"Не тому терплять люди, що гноблять їх царі, а тому їх гноблять, що дрібніють вони душею"* [7, с. 525]. Головний третейський суддя у буттєвих шуканнях та утвердженні — це внутрішньо відчуте *"своє химерне добре слово"*. А відтак особливий, подвійний наголос **на собі самому на своєму** виборі, **своєму слові** (*"Себе-таки, себе самого..."*). В інших творах ця індивідуальна парадигма буття, підлегла лише Господові як Слову, виражена в присвійних займенниках *наш* та *моя*:

Праведная душе, прийми **мою мову**
Не мудру, та щиру.
("На вічну пам'ять Котляревському", 1838)

Наша дума, **наша пісня***
Не вмре, не загине...
От де, люде, **наша слава**,
Слава України!
Без золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосна та правдива,
Як Господа слово.
("До Основ'яненка", 1839)

Ці два уривки містять експресивне означення мови та слова як *"не мудрих"* і *"не хитрих"*. Помилково шукати семантику цих лексем у їхньому прямому значенні. Джерело такої атрибутивности — містичні ідеї з послань апостола Павла про те, що *"Бог правдомовний, а кожний чоловік брехливий"*. Писано бо: *"Знищу мудрість мудрих і розум розумних знівечу!"* [Св. П., Послання апостола Павла, с. 192, 208]. Знаковим у поета є прикметник *хитрий*. Словник староукраїнської мови XIV—XV століття не містить цієї лексеми, хіба її похідники *хитрє*, *хитрость* зі значенням *"лукаво", "лукавство"* [ССУМ XIV–XV, т. 2, с. 507], що має також значення *"грішний, нечестивий; біс, диявол"*, первісно походячи від псл. *lokavъ "вигнутий, кривий; хитрий, підступний"* [ЕСУМ, т. 3, т. 303]. Отже, з огляду на містичний релігійний дискурс Шевченкових творів та його блискуче знання Біблії, маємо протиставне вживання *не хитрого* і *не мудрого слова* як *божого*, а не *грішного*: *"Нехай ніхто себе не обманює! Як комусь із вас здається, що він мудрий у цьому віці, хай дурним стане, щоб зробитися мудрим; бо мудрість цього світу — глупота в Бога. Написано бо: "Він ловить мудрих їхніми хитрощами"; і ще: "Господь знає думки мудрих, що вони марні"* [Св. П., Послання апостола Павла, с. 210]. В українській літературі ці ідеї глибоко розвинув у своїй творчості один з улюблених Донцовських авторів пізнього Середньовіччя Іван Вишенський, що постійно апелює до апостола Павла (як свого вчителя) в тій частині його послань, де мудрість світу цього протиставлено силі Божій: ***"И слово мое и проповѣдь моя не по препрению человѣческия мудрости словесех, но вь явлении духа и силы, бо вѣра ваша не в мудрости человѣчествѣй, но в силѣ божий будет" [2, с. 205].***

Чи не найвищої протиставности своє слово чужому набуває в уривкові з "Гайдамаків", де виписано екзистенційний антагонізм через займенниково-іменниковий концепт ваше слово та головне вістря Шевченкового буття я, себе, моїй, здійснене "у моїй хатині" — власним, ні від кого не залежним місцем під сонцем:

Спасибі за раду.
Теплий кожух, тілько шкода —
Не на мене шитий,
А розумне **ваше слово**
Брехнею підбите.
Вибачайте... кричіть **собі**,
Я слухать не буду,
Та й **до себе** не покличу.
Ви розумні люди —
А **я** дурень, один **собі**
У моїй хатині
Заспіваю, заридаю,
Як мала дитина.

А далі — силою цього *свого слова* — розгортається широка панорама гайдамацького повстання. Поет радіє, що герой його, одержимий містичною любов'ю, правдою та родовою пам'яттю,

Не одцуравсь **того слова**,
Що мати співала,
Як малого повивала,
З малим розмовляла;
Не одцуравсь **того слова**,
Що про Україну
Сліпий старець, сумуючи,
Співає під тином.
Любить її, **думу правди**,
Козацькую славу,
Любить її.

Подальше розгортання теми загрозливої чужости звучить у рядках осуду лжевчителів (*"Були лжепророки в народі, і у нас будуть лжевчителі. І многі підуть за їх пагубною наукою", "Стережіться лжепророків, що приходять до вас в овечій одежі, а всередині — вовки хижі"* [Євангеліє від Матея, с. 14]):

Несли, несли з чужого поля
І в Україну принесли
Великих **слов** велику силу,
Та й більш нічого.
("І мертвим, і живим,
і ненарожденним землякам...", 1845)

Шевченкове слово **у його головній креативно-містичній функції** чинило глобальний поділ, абсолютно не співмірний із реальністю: на живих та мертвих у значенні ідеальних, що одержимі Словом-Духом, та матеріяльних, визначених *словом* як номінацією та комунікацією. Це найкраще найгострішими почуттями висловив Григорій Квітка-Основ'яненко: *"Шевченко широко обняв Україну з її могилами кривавими, з її страшною славою, і з того часу всі у нас поділилися* ***на живих і мертвих, непрозрілих і на воскреслих...****"* [4, с. 76].

ДУАЛІСТИЧНЕ СЛОВО: СЛОВО-ПРАВДА (ТОМУ ЩО БОГ) — СЛОВО-ЛЖА (ТОМУ ЩО ВІД ЛУКАВОГО)

Цей світ дуалістичний. У нашому випадкові не в сенсі єдности двох першоначал — духу і матерії, а в сенсі його внутрішнього роздвоєння. Апостол Яків промовляє: язиком *"ми благословляємо Господа й Отця і ним кленемо людей, що створені на подобу Божу. З тих самих уст виходить благословення і прокляття. Не слід, брати мої, щоб це так було. Хіба криниця з одного джерела б'є солодким і гірким?"* [Св. П., Послання апостола Якова, с. 286].

Йдеться також про слабкість людської природи, що не вміє дійти згоди сама з собою і визначити гармонійної системи цінностей, позаяк *"на місце "розума святого"* поставлено *"людський розум"*. Донцов зауважує, як висміював поет тих, що своїми *"лука-*

вими устами й язиком велеречивим” — “возвеличили на диво розум наш і наш язик”, *та ще й кидали зухвалий виклик Творцеві — “тай де той пан, що нам закаже і думать так і говорить”? Як глузував з тих лжевчителів нашого “прогресивного” віку, які безумно твердили, що “немає Бога, тільки я”! — тільки вони і тільки їх плотський розум! Як пророче ворожив їм Шевченко, що хутко скаже той “пан” своє Слово, а тоді “поничe наче стоптана трава” і “думка їх, і їх слова”*... [4, с. 77].

Про це слово-лжу з притаманним Шевченкові випіканням ран ідеться у біблійному “Подражанії 11 псалму”. Поет сягає первинного джерела (Псалом 11—14), аби донести до загалу всю трагедію слідування народу за *“лукавими”* та *“медоточивими устами”*, що, на жаль, завжди актуально:

2.Спаси, о Господи!
Бо побожних дедалі менше,
бо правда з-поміж людей зникла.
3. Брехню один одному точать,
базікають облесливими словами й
нещирим серцем.
4. Нехай Господь заціпить усі уста лестиві,
язик велеречивий тих, що кажуть:
5. “Нашим язиком ми чудеса появимо,
і в нас є губи! Хто пан над нами?”.
6. “Задля горя нужденних і зідхань бідних
ось я встану, — каже Господь, —
я дам спасіння тому, хто його прагне”.
7. Слова Господні — слова щирі,
випробуване срібло, очищене від
землі, сім раз перелите.
8. Ти сохраниш, Господи, нас;
ти збережеш нас від цього роду й повіки.
9. Навколо грішники кружляють,
коли підлота людська виноситься.
(Псалом 11-14, с. 624)

І псалом-джерело, і Шевченкове наслідування, чи по-церковнослов’янському — подражаніє, найбільш антагоністичний твір у сенсі зудару Божої Правди-Слова і людського *слова-лжі* з безперечною Божою перемогою Слова як сторожі народу. Апостол Яків людський язик називає *“вогнем пекельним”* і *“світом неправди”*: *“Язика ж ніхто з людей не може вгамувати: він зло, що спокою не знає, наповнений смертельною отрутою”* [Св. П., Послання апостола Якова, с. 286]. Цю *“смертельну отруту”* і Шевченко, і Донцов слушно вбачають у лжепророках, які люд *“ловитимуть лестивими словами”* — і за ними побіжить збаламучена юрба, серед яких і так звана змиршавіла *“прогресивна “еліта” Заходу, з її політичними катедрами, де засіли люди зі звихненим мозком, з охлялим серцем, зі спаралізованою волею”*, а також *“агенти московської орди ...”* [4, с. 197—198]. Кожному часові своє протистояння і сюжетні перипетії, одвічне, однак, протиборство між словом-правдою і словом-лжею. І тільки контакт із Божою силою, *“що зветься молитвою”, “убезпечить твердість душевну”*. На засланні Шевченко писав: *“...така жахлива безнадійність, що тільки одна християнська філософія спроможна боротися з нею”* [5, с. 261].

Поет, використовуючи біблійну колізію, емоційно посилює свій твір через пекучу метафорику: *“кують кайдани в серці”*, в’їдливий сарказм *“Цілуються і часу ждуть, / Чи швидко брата в домовині / З гостей на цвинтар понесуть?”* із блискуче переданим торжеством жертовної Божої сили *“Ради їх, / Людей закованих моїх / Убогих, нищих”*. Найвища нота піднесення знедоленого народу через Слово-Правду звучить у життєствердному церковнослов’янізмі *“возвеличу”* поряд з антонімом *“малих”:*

.....Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово. І пониче,
Неначе стоптана трава,
І думка ваша, і слова.
Неначе срібло куте, бите
І семикрати перелите
Огнем в горнилі, **словеса**
Твої, о Господи, такії.
Розкинь же їх, твої святиє
По всій землі. І чудесам
Твоїм увірують на світі
Твої малі убогі діти!
(“Подражаніє 11 псалму”, 1859)

Як до істинного джерела звертається Шевченко до пророка Осії, що застерігає від молитви земним неправдивим богам, себто від втрати правдивих буттєвих цінностей: *“Візьміть слова з собою й поверніться до Господа. Скажіть йому: “Прости всю беззаконність! Прийми те, що добре, і ми принесемо плід уст наших. [...] діла рук наших не називатимемо більше нашими богами...”* [Св. П., Книги пророків: Осії, с. 1030]. Поет, як стверджує Донцов, *“був до глибини душі перейнятий думкою про примат духового первня над матеріяльним, певний безмежної креативної, творчої, ефективної сили натхнутої вірою думки, креативної сили слова. “Нове слово”, яке “надхне, накличе, нажене” воскресла правда й “між люди криком пронесе”, — таке слово, — був він певний, — “і люд окрадений спасе”* [4, с. 79]:

Скажи їм ось що: — Брешуть боги,
Ті ідоли в чужих чертогах,
Скажи, що правда оживе,
Натхне, накличе, нажене
Не ветхеє, не древлє слово
Розтлєнноє, а слово нове
Меж людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе
Од ласки царської...
(“Осія. Глава XIV”, 1859)

Водночас чи не найвищу девальвацію слова описано у гостросатиричному творі “Мені здається, я не знаю” (1850), де поет висміює і викриває тих, що *“купалися в гріхах”*, що *“Ріками сльози розлили, / А кров морями”* — і самі неминуче стали жертвами власного зла:

Де ж слава ваша? **На словах!**
Де власть великая? В склепах,
В склепах, повалених катами,
Такими ж самими, як ви,
Жили ви лютими звірами,
А в свині перейшли!..

Натомість, як уже зазначено вище, *“Правди слово, / Святої правди і любови...”* втілює себе через дві зазначені функції — містичну й креативну. Воно завжди знаходитиме благодатну ниву, щоб плодоносити. У “Неофітах” “слово правди” свого сина переймає матір:

І ти **слова** його **живії**
В живую душу прийняла...
І на торжища, і в чертоги
Живого істинного бога
Ти **слово правди** понесла.
(“Неофіти”)

У житті нашої нації світло цієї “своєї Правди” *“запалив Шевченко словом своїм, закликаючи із многих “званих” немногих “зібраних” на боротьбу зі “сліпими вождями сліпих” і з сучасними і “грядучими тиранами” України і світу, за якими — у страшну заповіджену ним годину побіжить збаламучена юрба”* [4, с. 197—198]. Сама присутність у нашій культурі людини, що в цьому розтерзано-дуалістичному світі за найбезнадійніших політичних обставин і морального зміління людини, не вагаючись, заякорилась у Божі глибини абсолюту (*“...в духовій діяльності середня дорога веде до нічого. Волів рішучий удар обухом, аніж дерев’яну пилу чеканя”* [4, с. 154—155]) є голосним дороговказом. Не всі, що слухають, почують це.

Література

1. Ващенко В. С. Епітети поетичної мови Т. Г. Шевченка: Словник-покажчик. — Дніпропетровськ, 1982.
2. Вишенський Іван. Твори. — К., 1959. — 267 с.
3. Дзюба І. М. Тарас Шевченко. Життя і творчість. — К., 2008. — 720 с.
4. Донцов Д. Незримі скрижалі Кобзаря. — Стрий, 2008. — 230 с.
5. Донцов Дмитро. Хрестом і мечем. Твори. — Тернопіль, 2010. — 316 с.
6. Донцов Дмитро. Шевченко і наша генерація // Літературна есеїстика. — Дрогобич, 2010. — С. 27—36.
7. Донцов Дмитро. Ідеї Шевченка про Бога і націю // Літературна есеїстика. — Дрогобич, 2010. — С. 522—526.
8. Конкордація поетичних творів Тараса Шевченка / Ред. й упорядн. О. Ільницького, Ю. Гавриша. — Едмонтон — Торонто, 2001. — Т. 3, 4.
9. Мечковская Н. Б., Супрун А. Е. Знания о языке в средневековой культуре южных и западных славян // История лингвистических учений. Позднее средневековье / Отв. ред. А. В. Десницкая. — Санкт-Петербург, 1991. — С. 125–181.
10. Сверстюк Євген. Рік високого сонця // На святі надій. Вибране. — К., 1999. — С. 321—368.
11. Словник мови Шевченка: У двох томах. — К., 1964. — Т. II.
12. Трубачев О. Н. Этногенез и культура древнейших славян. Лингвистические исследования. — М., 1991. — 271 с.
13. Шевельов Юрій. 1860 рік у творчості Тараса Шевченка // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Праці філологічної секції. — Львів, 1992. — Т. CCXXIV. — С. 89—106.

Умовні скорочення

Св. П. — Святе Письмо Старого та Нового Заповіту. Повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, арамійськими та грецькими текстами. За дозволом церковної влади. — Ukrainian Bible 63 DC, United Bible Societies, 1991.

ССУМ XIV–XV — Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: У двох томах. — К., 1977–1978.

ЕСУМ — Етимологічний словник української мови: У семи томах / За ред. О.С. Мельничука. — К., 1982–2006. — Т. 1–5.

У “Слові Просвіти” ч. 20 в матеріалі І. Фаріон “Про політизацію слів...” останній рядок публікації слід читати так: “Львове! Ти повернув собі статус міста неосяжного Бандери”.

ВІДРОДИТЬСЯ ХРАМ, РОЗКВІТНЕ УКРАЇНА

Завершилася акція “Останнім шляхом Кобзаря”

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

У Ніжині акція “Останнім шляхом Кобзаря” проходила в той же день, коли 150 років тому ніжинці прощалися з Тарасом Шевченком, — 17 травня. І на тому ж самому місці, біля Спасо-Преображенського храму. Саме в цій церкві XVIII століття тоді й стояла домовина з Тарасом, тут його відспівували. На честь цього 20 років тому перед церквою встановлено Пам’ятний знак — хрест і дошку з відповідним написом. Нині це церква громади Київського Патріархату. Загалом у місті кілька храмів Чернігівської єпархії УПЦ КП більше, ніж навіть в обласному центрі.

У часи радянської влади цей прекрасний храм, як і тисячі інших, був поруйнований. А в держави все чомусь не знаходиться коштів для відродження наших святинь. Тому відновлення цього величного храму, який є пам’яткою історії та архітектури й знаходиться під охороною і начебто ж опікою держави, повністю покладене на церковну громаду. Люди роблять усе, що можуть: збирають пожертви, шукають меценатів. Лише завдяки цьому вдалося дещо зробити: відновили покрівлю, бані храму, прибудували невелике приміщення, в якому проводяться богослужіння. Але цього недостатньо, і відновлення храму триває вже друге десятиліття. Тож потрібна допомога і держави, і спонсорів.

А на акції ніжинські священики відслужили поминальну службу по Тарасові Шевченку, виступили просвітяни, активісти УНП, науковці, кафедральний хор Всіхсвятської церкви Ніжина. А ще — відомий кобзар-лірник, земляк, уродженець Чернігівщини, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, народний артист України Василь Нечепа.

“Якби ви знали, які “детективні історії” іноді траплялися з творами Шевченка!”

СЕРГІЙ ГАЛЬЧЕНКО: «КОЖНЕ ВИДАННЯ «КОБЗАРЯ» — ЦЕ КРОК УПЕРЕД»

Попереду — 200-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка

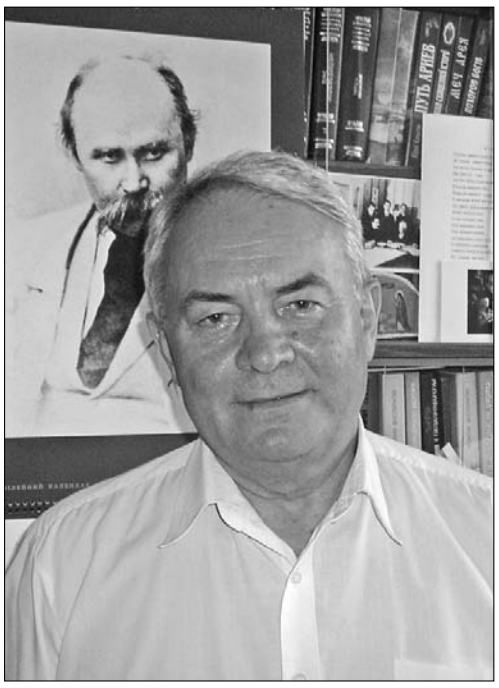

Зовсім недавно в Черкаському національному університеті ім. Богдана Хмельницького відбулася 38 Міжнародна наукова шевченківська конференція, приурочена 197-й річниці від дня народження Тараса Григоровича Шевченка і 150-ій річниці з часу його смерті й перепоховання. Цього року в конференції взяли участь 89 учасників, серед яких — науковці з Ягеллонського університету, що у Кракові (Польща) та з Казахського національного університету імені аль-Фарібі (Астана, Казахстан). У науковому форумі також взяли участь доктори й кандидати історичних, філософських, педагогічних, психологічних наук, краєзнавці, науковці, дослідники, викладачі, аспіранти, магістри з усієї України.

Проведення найбільшого і найвідомішого зібрання науковців-шевченкознавців стало приводом до нашої розмови з заступником директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, кандидатом філологічних наук, знаним українським літературознавцем, шевченкознавцем, упорядником багатьох сучасних видань творів Т. Г. Шевченка Сергієм Анастасійовичем ГАЛЬЧЕНКОМ.

— Ми не ставили за мету конференції пошук сенсацій. Я можу відзначити доповіді моїх колег з Інституту літератури Валентини Леонідівни Смілянської і Ніни Павлівни Чамати, надзвичайно цікавою була доповідь професора Василя Івановича Пахаренка із Черкаського національного університету. Він відомий як автор найкращих на сьогодні праць про Шевченка, зокрема, монографії “Незбагненний апостол”. Були надзвичайно цікавими секційні засідання, але я зміг побувати лише на одному з них — об’єднаному з двох секцій. Там можна було почути справді ґрунтовні наукові доповіді, не широкого, глобального масштабу, а конкретні розвідки. Мені, моїм колегам із Інституту літератури, шевченкознавцям приємно те, що вже вкотре в Черкасах відбуваються такі шевченківські конференції. 39-та буде 2013 року, але я запропонував, що 40-у, ювілейну, потрібно провести 2014-го — в ювілейний рік Шевченка.

Усі доповіді, виголошені на цих конференціях, публікуються. Коли я переглядаю ці томи шевченківських конференцій, мрію, як шевченкознавець, видати сьогодні кілька томів вибраних праць із доповідей. Адже особливо в 60—70-х роках були справді цікаві доповіді, які стосувалися і окремих періодів життя і творчості Шевченка, текстології його творів. Я користуюся надзвичайно цікавими працями про мистецьку спадщину Шевченка, опублікованими як доповіді. Звичайно, деякі з тих доповідей не витримали іспит часом, бо будувалися на ідеологічних засадах соціалізму, де творчість Шевченка намагалися пов’язати із російською культурою, зробили з нього мало не учня так званих російських “великих революціонерів-демократів”, які були набагато молодшими від нього, тому про якийсь вплив на нього говорити не доводиться.

Другий день конференції було проведено у Каневі, на тлі оновленої експозиції, у великому урочистому залі. Там виступали переважно працівники музейних установ, зокрема, Канівського національного заповідника. Доповіді були музейно-джерелознавчого характеру. Мені було приємно, що музейники, шевченкознавці з багаторічним досвідом користуються моєю книжкою “Повернені шевченківські раритети” з фотографіями, де репродуковано Василя Степановича Гнилосирова — багаторічного охоронця Тарасової могили. Завдяки цьому змогли атрибутувати і датувати деякі інші фотографії.

— Наскільки добре сьогодні вивчені життя Шевченка, його творчість, чи відомі всі населені пункти, де він малював, писав?

— Це дуже складне й надзвичайно цікаве запитання. Я вже впродовж кількох років працюю над багатотомним виданням “Тарас Шевченко. Біографічна хроніка”. У нас є літописи життя і творчості Шевченка, підготовлені окремими авторами — Дмитром Косариком, Василем Анісовим і Єлизаветою Середою, Петром Журом. Останній усе своє життя присвятив творчості Шевченка. Він написав низку унікальних праць про Шевченка: “Дума про вогонь”, “Труди і дні Кобзаря”... Я пригадую, коли був у нього в ленінградській квартирі 1973 року. Це була квартира-музей з картотеками... Але я готую біографічну хроніку, де було б зазначено не тільки те, де він їздив, що намалював, написав, з ким зустрічався і таке інше. Це буде літопис, побудований на матеріалах самого Шевченка (маю на увазі поезію, прозу, щоденник, його листи, документи, спогади про нього, листи до нього). Це буде зібрання документів, де ви побачите копію запису з моринцівської метричної книги про те, що народився Тарас Шевченко. Далі — про дитинство: спогади його однокласників, односельців, інших людей. Це читається як художньо-документальний роман. Можете собі уявити, скільки Ви перечитаєте документів за 1847 рік! Хоча це все, в принципі, опубліковано, але в різних виданнях. Мені доводиться звертатися до архівів, першоджерел, насамперед до архіву Шевченка — фонду №1, який зберігається у відділі рукописів Інституту літератури. Багато допомогли друзі із Москви, які надали маловідомі документи. Це, наприклад, велика кількість архівних документів, що розпорошена у тритомнику Леоніда Большакова — оренбурзького науковця, який написав “Быль о Тарасе”, за яку 1994 року отримав Шевченківську премію. Я процитую ці документи за виданнями Л. Большакова, і всі вони будуть вміщені у це видання.

— Над чим працюють шевченкознавці за кордоном?

— Щодо зарубіжного шевченкознавства — я знаю те, що наукове товариство імені Шевченка у Нью-Йорку проводить щорічні сесії. На жаль, я не маю інформації, що саме там було цього року. Моє завдання як джерелознавця — опублікувати якнайточніші тексти творів Тараса Шевченка. Майже щороку я видаю “Кобзар” Тараса Григоровича і кожне слово, кожну літеру звіряю з оригіналом. Тому не соромлюся цього говорити, — кожне підготовлене мною видання “Кобзаря” це крок уперед. Я сподіваюся, що коли будуть ювілейні видання літературної спадщини, вони врахують і мої скромні напрацювання: будуть видані найточніші тексти.

— Навесні я опублікував у районній газеті “Макарівські вісті” дослідження “Макарівщина в житті і творчості Тараса Шевченка”. Після цієї публікації краєзнавець Валерій Обухівський розповів мені, що у 80-х роках на хуторі Лупському зберігався портрет місцевої дівчини, буцімто намальований Шевченком. Чи зараз трапляються сенсаційні знахідки — невідомі твори Тараса Григоровича?

— Я ніколи не шукаю сенсацій. Ось наприклад, репродукція акварелі Тараса Шевченка, яку нещодавно віднайшли (показує). Навколо неї стільки було розмов, публікацій, метри шевченкознавства навіть кажуть, що це не твір Шевченка, бо там вертикальне зображення. Але це хибне твердження. На основі документів, відомих мені, я схильний вважати, що це оригінальний твір Тараса Шевченка, який, сподіваюся, буде у 12-томнику.

За останні роки мені пощастило видати рукописний “Кобзар” з ілюстраціями Михайла Башилова і Якова де Бальмена. Це той “Кобзар”, який 70 років пролежав в архіві департаменту поліції, бо його конфіскували у Миколи Костомарова під час арешту. 1917 року він опинився у професора Казанського університету, після чого повернувся в Україну. Його вивчали дослідники, але факсимільне видання побачило світ тільки зараз, з моєю розвідкою, з репродукціями майже 90 ілюстрацій, заставок. Я вважаю, що поява таких видань, це як “Другий “Кобзар”, це відтворення авторської версії. “Другий “Кобзар” — це той рукопис, з яким Шевченко їхав до Києва. У нього був один — великий альбом із поезіями “Три літа”, а другий — скромний зошит, у якому були записані дві балади “Русалка” і “Лілея”, створені 1846 року, поема “Осика”, написана в Седневі 1847 року, і передмова, названа Шевченком “Предисловіє” — “Випускаю оце в люде другого “Кобзаря” свого, а щоб не з порожніми торбами, то наділяю його предисловієм...” Звичайно, Шевченко не був впевнений, чи його друзі, зокрема Костомаров, одважаться подавати до цензури збірку “Три літа”, де і поема “Сон”, і “Чигрине, Чигрине”, і “Стоїть в селі Суботові...”, й інші твори, за які Шевченко одержав 10 років солдатчини. Мені закидають, що “він не пройшов цензури”. Звісно, що царська цензура не благословила б ці твори у світ, і невідомо чи радянська б благословила... Але він уже виданий.

Сьогодні вкрай необхідно перевидати і “Захалявну книжку”, і “Більшу книжку”, і багато чого іншого оригінального, документального. Це мають бути факсиміле з паралельним відтворенням друком, адже не всі шевченкознавці можуть читати факсимільне відтворення цих текстів. Незважаючи на те, що деякі академічні шевченкознавці проти, я хотів би видати факсиміле автографів, повістей, листів Шевченка, перевидати збірник документів Кирило-Мефодіївського братства в новій редакції. Як писав Дмитро Павличко, “Плани, як зорі, а зорі — як аероплани”. Чому б державі не видати “Кобзар” — недорогий, не зі шкіряною обкладинкою, не “в металі” з прикрасами, який можна роздати безкоштовно в кожну сім’ю. Я мрію видати масовим накладом кишеньковий “Кобзар” на гарному тонкому папері з кількома десятками репродукцій малярських творів, з автопортретами Тараса Шевченка. Я склав проспект видання “Душа із Богом розмовля”. Це були б репродукції біблійних сюжетів, церковної архітектури — всього, що намальовано Тарасом Шевченком. Взагалі, я колись наївно думав — що ще у Шевченка можна відкрити? А коли 1983 року побував у Москві, і в московському архіві мені пощастило ознайомитися із втраченими для науки оригіналами рукописів Тараса Шевченка “Подражаніє Ієзекіїлю. Глава 19”, “Осія. Глава 14”, “Каламутними болотами” і “Якби то ти, Богдане п’яний!”... Їх бачив на початку XX століття у пані Митрофанової в Москві Василь Доманицький, коли готував видання “Кобзаря”, а потім вони зникли. Тоді я зрозумів, що є дуже багато невідомого про Шевченка. Я навіть починав колись цикл теле- і радіопередач “Невідоме про відомого Шевченка”. Уявіть, майже про кожен автограф Шевченка можна написати історію його створення, побутування, зберігання, публікації, точності відтворення і так далі. Так і про мистецький твір — можна написати якщо не монографію, то брошуру чи цікаву наукову статтю. Тільки потрібно заглибитися в джерела, у факти, відомі здебільшого професіоналам-шевченкознавцям. Для звичайного читача таке видання стало б відкриттям! Якби ви знали, які “детективні історії” іноді траплялися з творами Шевченка! Ви розповіли про портрет дівчини з Лупського — так, його міг намалювати Тарас Григорович, адже багато творів Шевченка відомі лише зі спогадів, деякі — з репродукцій.

— Як просувається видання 12-томного повного зібрання творів Тараса Шевченка?

— Фактично стоїть на місці. Сьомий том, тобто перший том малярської спадщини був виданий 2005 року. Після його виходу було багато дискусій. У шевченкознавстві є категорії дослідників, які вважають себе монополістами тієї чи іншої теми. Я начитався багато усіляких “відгуків” на сьомий том. Шевченкознавці з Національного музею Тараса Шевченка вважають, що треба переробити і перевидати сьомий том. Хоча, якщо там і є певні неточності, їх можна виправити у 5 томі малярської спадщини Шевченка, бо 12 том має бути науково-довідковим. Думаю, що можна буде швидше зробити його, ніж 11-й. Тут дуже багато суб’єктивних причин. Пригадую, як 1 серпня 2000 року, через півтора місяці мого перебування в музеї Шевченка, вийшов з моєї ініціативи Указ Президента про вшанування пам’яті Тараса Шевченка. І там ішлося про академічне видання. І вже з осені 2000 року в музеї Шевченка було створено групу науковців, яка щотижня проводила засідання і розглядала по кілька коментарів до 7 і 8 тому. Є видання 60-х років — 5 розкішних томів, які готували видатні науковці, професіонали-художники Василь Касіян, Платон Білецький та Борис Бутник-Сіверський... Звичайно, за ці півстоліття зроблено багато відкриттів. Я думаю, що ініціатива повинна бути з боку Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського як профільного інституту, який співпрацює з музеєм Шевченка, де зберігаються оригінали мистецьких творів. Мені відомо, що є навіть постанова Президії НАН України з графіком виходу 8—11 томів, але щоб дотриматися

цього графіка, треба працювати послідовно і регулярно.

Інститут літератури виконав свій обов’язок. За два роки ми видали всю літературну спадщину в шести томах. На її основі здійснюються численні перевидання різними видавництвами, навіть без посилань, але це вже етика видавців.

— Які дослідження Ви б хотіли видати найближчим часом? Чиї розвідки про Шевченка варті уваги?

— Я хотів би видати багатотомну “Бібліотеку шевченкознавця”, де були б надруковані наукові дослідження, починаючи від Василя Маслова і Михайла Чалого. Цього року, завдяки підтримці Миколи Томенка, вийшла книжка М. Чалого “Життя і твори Тараса Шевченка”, яка багато років лежала у видавництві “Веселка”. У цю серію були б включені цікаві праці українських і зарубіжних науковців, наприклад, Юрія Івакіна “Коментар до “Кобзаря” Шевченка”, чи коментарі до чотиритомного “Кобзаря” професора Леоніда Білецького з Канади, “Життя Тараса Шевченка” Павла Зайцева. У Зайцева є чимало й наукових статей, які друкувалися в чотиритомному виданні творів Шевченка, що вийшло у Чикаго в 60-х роках. За моїм підрахунком, це приблизно 30 томів. І тепер з’являється багато розвідок. Не мені вирішувати, чи включати до цієї серії, наприклад, видання Оксани Забужко, Григорія Грабовича, Богдана Сушинського. Для цього повинна бути створена авторитетна наукова редколегія, а держава має бути зацікавленою в такому виданні, віднайти кошти.

У нашому інституті зібрано унікальні архівні матеріали у фонді Олександра Яковича Кониського. Найцікавіше найповніше його наукове дослідження про Шевченка, яке з’явилося ще на початку XX століття. Після Михайла Чалого він здійснив величезну пошукову роботу і зібрав унікальний архівний матеріал про Шевченка, який використав десь на 15 %. Ним користуються час від часу дослідники-шевченкознавці, цитують ці матеріали, але я б хотів видати і окремий збірник з архіву Олександра Кониського. Це вкрай необхідно, бо, на превеликий жаль, 50 років тому було набагато більше наукових, науково-популярних видань спадщини Тараса Шевченка, праць про нього, зараз усі наукові програми, які ми формуємо, представляємо, майже не фінансуються. Кілька років тому за рахунок державного бюджету мені пощастило видати вибрані поезії, живопис і графіку українською та англійською мовами. Це видання побачило світ, маю вже на нього рецензію з Америки. Аналогічне видання німецькою мовою лежить кілька років у видавництві “Мистецтво”, але з державного бюджету гроші не виділяються. Ще один мій проект, якому вже майже 10 років, — видати до 200-річчя Тараса Шевченка принаймні 10-ма мовами тексти обов’язково з репродукціями його мистецьких творів. Але, на превеликий жаль, більшість видань останніх років виходять у світ за кошти приватних фондів...

Спілкувався
Євген БУКЕТ
Фото автора

ДОЛУЧИТИСЯ ДО ВІЧНОГО...

Фото Петра Антоненка

Фото Миколи Цимбалюка

Фото Миколи Цимбалюка

Фото Петра Антоненка

Микола ЦИМБАЛЮК

Повторення страдного шляху перепоховання праху Шевченка завершилося минулого четверга, 19 травня: учасники акції “Останнім шляхом Кобзаря” зупинилися у Києві на Поштовій площі. Тут, у церкві Різдва Христового, 150 років тому переночувала труна з тілом Тараса Шевченка. Дозвіл на те дістати родичам і друзям поета було непросто. Врешті-решт зроблено це з “височайшего соізволєнія” київського генерал-губернатора князя Васильчикова, однак строго-настрого заборонили будь-які промови в церкві над тілом Тараса.

Того дня, тільки через 150 років по тому, поспішав до Поштової Павло Михайлович Мовчан, голова ВУТ “Просвіта”, народний депутат України. І згадав він, проїжджаючи по Парковій алеї повз Ротонду, що читав колись про те, як до 1917 року був там давній міський цвинтар. Які там пишні й величні надгробки, витесані з каменю і вимурувані стояли склепи! Все генерали та купці, графи та князі. Вони думали, що цим вкарбують у пам’ять людську, у пам’ять народу свої імена. Прошуміли над високими дніпровськими кручами роки і століття. За цей час скільки зметено імперій, царів, пихатої величі. Все обернулося в пил, у ніщо. І ті могили “сильних світу сього” знесли, закатали в асфальт їхні гідні наступники.

— А до Тараса Шевченка йдуть, — сказав Павло Михайлович з паперті храму, — і йдуть як до святого на прощу. Щоб долучитися до вічного, у якого Слово — від Бога.

Перед невеличким імпровізованим мітингом тут, у відбудованому храмі Різдва Христового священики Української Православної Церкви Київського Патріархату відслужили заупокійний молебень по Тарасу. Крім просвітян були присутні члени УНП, нечисленна громадськість. Уся площа в національних державних і партійних, уенпівських, прапорах. Не тіснився на Володимирській гірці цього дня весь український і неукраїнський Київ, як 150 років тому, проводжаючи в останню путь труну з тілом великого поета України. Не видно було серед учасників і дітей. Хоча не варто тому дивуватися — високим очільникам табачниківського відомства до того нема ніякого діла. Так само, як і московському попівству. Стоять вони далеко від вшанування пам’яті великого Кобзаря України так само, як і від нинішніх інтересів українських. Часи змінюються, ідеї живуть.

Після панахиди і мітингу частина учасників відправилася до набережної, до Дніпра. На них чекали в Каневі. Пароплава “Кременчук” нині вже не було. Натомість — козацька чайка. Саме чайкою відправлено до Канева і той щойно виданий шевченків “Кобзар” із його заповітом, і терновий вінок. Точна копія того, що поклала 1861-го на труну поета жінка-киянка у чорному як мовчазний красномовний символ скорботи і незнищенної великої шани українців національному Пророку.

“Просвіта” охоплювала молодь, прищеплювала молодим людям любов до рідного краю, своєї мови та культури”.

КРАЩИЙ ІЗ СИНІВ...

Тетяна МОСІЙЧУК,
відповідальний секретар
Хмельницького міського
Товариства “Просвіта”

“Рідна “Просвіто”,
матінко наша,
Сонцем нам ясним будь!”
Сидір Воробкевич

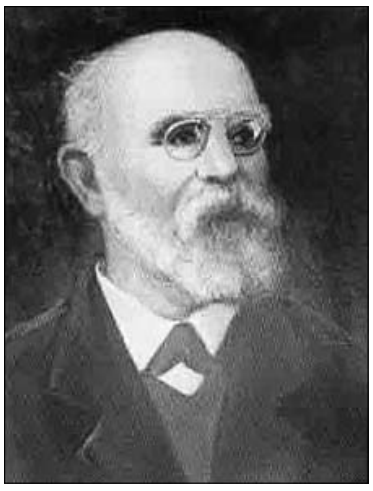

У травні 2011 року виповнюється 105 років Подільській “Просвіті” і 150 років від дня народження її першого та незмінного голови Костя (Костянтина) Григоровича Солухи, відомого лікаря, громадського і культурного діяча, мецената.

Народився Костянтин Солуха 17 травня 1861 року в селі Коритне Балтського повіту Подільської губернії в родині бідного сільського священика. Батьки прагнули дати сину світську освіту, тому віддали до другої Київської гімназії, яку він успішно закінчив 1879 року. Потім вступив на медичний факультет Університету св. Володимира, по закінченні якого став лікарем. Серед його викладачів був відомий науковець П. Житецький. У колі студентської молоді та української громади в Києві остаточно формуються національні й політичні погляди К. Солухи: він стає свідомим українським громадянином і переконаним демократом.

Із 1885 року починається тернистий шлях народного лікаря і велична національно-громадська діяльність Костя Солухи на Поділлі.

У найтяжчі часи реакції Кость Солуха був на чолі українського руху в краї. Щасливе поєднання у його особі здібностей лікаря і громадського діяча дозволяло Костю Солусі робити для української справи те, за що інші зазнавали переслідувань та ув’язнення. Тільки завдяки Костю Солусі могла діяти заснована у квітні 1906 року Подільська “Просвіта”, яку весь час губернська адміністрація намагалася закрити. Товариство проводило значну українознавчу роботу, за що постійно зазнавало утисків влади. Знаходили різноманітні зачіпки, щоб обмежити діяльність Товариства. Привід для припинення діяльності “Просвіти” було знайдено влітку 1907 р., але стараннями Костя Солухи та інших активістів Товариство відновило роботу в лютому 1908 року.

Головування у “Просвіті” було пов’язано з численними неприємностями, але Кость Солуха ніколи не нарікав, бо був справжнім патріотом і вважав це своїм обов’язком. Навіть ідейні вороги високо оцінювали чесноти голови “Просвіти”. Подільський губернатор Ейлер неодноразово, викликавши К. Солуху до себе в кабінет, кричав: “Вы мне революцию в губернии разводите. Я вас всех разгоню”. А коли виїжджав у Петербург — подарував К. Солусі бюст Тараса Шевченка і фотокартку, на якій написав: “Высокоуважаемому доктору Солухе на добрую память от уважающего его кацапа. А. Ейлер”.

К. Солуха та інші члени “Просвіти” провели велику роботу з поширення мережі “Просвіт” по містах і селах Поділля. Вони розповсюджували літературу, пресу, ставили спектаклі, давали концерти, збирали гроші на пам’ятник Т. Г. Шевченку, на інші доброчинні цілі. І головне, що просвітянська діяльність охоплювала молодь, прищеплювала молодим людям любов до рідного краю, своєї мови та культури.

Коли прийшли більшовики, К. Солусі, заслуженому та поважному громадянинові, довелось ходити по дровітнях різати дрова — це називалось застосуванням примусової праці до “буржуїв”. Крім того, йому суворо заборонялось виїздити з Кам’янця, навіть до хворих. Але він ігнорував цю заборону і допомагав людям за скрутних обставин.

28 січня 1922 року, проживши 60 років і зробивши багато добра людям, Кость Солуха помер від тифу на своєму посту, лікуючи хворих на плямистий тиф.

Авторитет Костя Солухи був настільки великим, що місцева влада не змогла проігнорувати цю сумну подію. Сім’ї К. Солухи було виділено три мільйони карбованців для поховання. Як писав В. Приходько:

“Рідне Поділля золотими літерами на довічні часи мусить вписати у свої аннали ім’я кращого зі своїх синів”.

Дуже багато для утвердження української ідеї на Поділлі зробив Кость Солуха. Чого варте лише відкриття 1913 року Народного Дому “Просвіти” в Кам’янці-Подільському.

Подоляни бережуть пам’ять про Костянтина Солуху — чудову людину, українського патріота, просвітянина, лікаря, який усе своє життя віддав на благо рідного народу, України.

На відзначення поважних ювілейних дат на ХОДТРК “Поділля-Центр” відбудуться просвітницькі програми, плануються тематичні конференції в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії (спільно з Хмельницьким міським товариством “Просвіта”), а також у Національному Кам’янець-Подільському університеті імені Івана Огієнка.

ВШАНУВАЛИ ПАМ’ЯТЬ ВОРОНОГО

Василь ЧЕПУРНИЙ,
голова Чернігівської “Просвіти”
Фото автора

Видатний математик Георгій Вороний, випереджаючи час, написав такі наукові праці, що деякі з них тільки зараз стали в нагоді, — для комп’ютерних програм і навіть для конструювання роботів. Він помер 1908 року далеко від України і за заповітом його привезли у рідне село Журавку, що у Варвинському районі Чернігівщини, там він був похований у родинному склепі. Проте комуністична влада руками безбожників викинула його тіло на наругу, хоча видатний математик не був ні політиком, ні графом. За однією з версій, наругу здійснили “вихованці” босяцької комуни в Ладані, про яких свого часу писав Іван Микитенко. Відтак Георгій Вороний був “підпохований” у батькову могилу.

Георгій Вороний був забутий на багато років, хоча у 1950-ті роки виходила його книга. Проте в Сеулі (Корея) є центр комп’ютерних діаграм імені Г. Вороного, за кількістю згадок у наукових працях він і досі займає чільні місця у світі.

За ініціативи вихідців із села Журавки торік створено Благодійний фонд імені Г. Вороного, який очолила невтомна Ольга Оберемко. А його засновниками стали Надзвичайний і Повноважний посол України Володимир Желіба, голова обласного товариства бджолярів Микола Даниленко, радник голови обласної адміністрації Микола Моторко, директор обласного інституту перепідготовки вчителів Володимир Тандура, письменник, культуролог Олександер Шокало, науковець Галина Сита та інші.

Днями у Журавці на загальних зборах фонду відзначалася його похвальна робота: впорядковано могилу Вороних, видано буклет, створено сайт. Також було встановлено пам’ятну дошку на Журавській школі імені Г. Вороного. Відбувся і районний математичний турнір, переможці якого отримали нагороди від Благодійного фонду імені Г. Вороного.

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ ПЕРЕМОГЛА

Олег ТКАЧЕНКО,
голова Запорізького обласного
об’єднання Всеукраїнського
товариства “Просвіта”
ім. Тараса Шевченка

Задля популяризації української народної пісні, долучення дітей до духовності українського народу 14 травня цього року в Запорізькій області відбувся перший фестиваль дитячого хорового мистецтва “Співочий степ”.

Засновник — Запорізьке обласне об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка — для проведення фестивалю обрало мальовниче с. Скельки Василівського району на березі Дніпра саме для того, щоб привернути увагу суспільства до того складного стану, який маємо в селах України сьогодні. Адже в усі часи село давало державі яскравих особистостей, духовно й морально багатих діячів і культурного, і просвітницького, і громадсько-політичного напрямку. Багато визначних особистостей у державі — вихідці з села, де збереглися традиції поколінь, культура, зокрема й український народний хоровий спів.

Останні роки село потребувало допомоги, потерпаючи від економічних і політичних криз. Ми зобов’язані були протягти руку допомоги, і ми зробили це. В організації фестивалю взяли участь сільський голова села Скельки В. В. Брик, Василівська районна державна адміністрація, районний відділ освіти та науки, Обласне управління науки та освіти Запорізької ОДА, Запорізьке обласне об’єднання Союзу Українок “Роксолана”, обласна федерація “Спас”. Допомогли такі меценати як Олександр Білоусенко (народний депутат Верховної Ради України першого скликання), Андрій Цеберко (директор заводу “Дніпрокераміка”, м. Пологи), Олег Шостак (керівник провідної української компанії з виробництва кухонного посуду — “БіОл”, м. Мелітополь), Геннадій Карачевцев (м. Мелітополь), В. М. Огаренко (ректор Класичного приватного університету, м. Запоріжжя). Інформаційними спонсорами фестивалю були газети “Субота Плюс”, “Запорізька правда”, “Слово Просвіти”, телевізійний канал ТРК “Запоріжжя”.

14 травня о 10.00 будинок культури с. Скельки був переповнений охочими почути барвисте пісенне розмаїття від хорів-учасників. На подвір’ї будинку культури гостей зустрічав колектив бандуристів “Веснянка” комунального закладу “Центр дитячої та юнацької творчості і туризму” (м. Василівка). Такого яскравого свята Скельки ще не бачили.

Дипломантами конкурсу стали: хоровий колектив “Перлина” (Гуляйпільська спеціалізована загальноосвітня школа I—III ступенів), дівочий хор “Калинонька” (ЗОШ с. Борисівки Приморського району), дитячий хор “Саджанці” (Фруктівська сільська рада с. Фруктове та Волинське Мелітопольського району), хоровий колектив “Приморчаночка” (с. Приморське Василівського району, загальноосвітня школа I—III ступенів), хоровий колектив “Струмочок” (с. Балки Василівського району, загальноосвітня школа I—III ступенів), хоровий колектив старшокласників (Азовська ЗОШ I—III ст. Якимівського району Запорізької області).

Хоровий колектив “Первоцвіт” с. Скельки Василівського району отримав диплом у номінації “Глядацькі симпатії”.

Четверте місце дісталося хоровому колективу хлопчиків Азовської ЗОШ I—III ст. Якимівського району Запорізької області та зразковому хоровому колективу молодших школярів “Струмочок” Нововасилівського НВК “Гармонія” Приазовського району.

Третє місце отримав хор “Мелодія” з м. Молочанськ Токмакського району.

Друге місце посів Зразковий хоровий колектив старших школярів “Світанок” Нововасилівського НВК “Гармонія” Приазовського району.

Перше місце дісталося хоровому колективу “Мрія” Азовської ЗОШ I—III ст. Якимівського району.

Гостями фестивалю були хоровий колектив “Запорозькі козаки” Запорізького облоб’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка (м. Запоріжжя), які професійно показали спеціальну пісенну програму.

Не обійшлось і без негараздів. Так, хоровий колектив “Співаночка” (с. Біленьке Запорізького району, Біленьківська загальноосвітня школа I—III ступеня) не зміг приїхати на фестиваль через хворобу дітей.

Прикрашали фестиваль народні майстрині: Галина Павлів — заслужений майстер народної творчості України, член Спілки майстрів України; Валентина Харлам — майстер декоративно-ужиткового мистецтва; Мирослава — майстер декоративно-ужиткового мистецтва, член Спілки майстрів України; Зінаїда Рокосовська — майстер вишивки, плетіння соломкою, член Спілки майстрів України.

По завершенню фестивалю, біля будинку культури всі смакували козацьким кулішем, і дивилися показові виступи школи “Спас” з м. Степногорська.

Дійство завершилося, час пролетів занадто швидко. Під вечір село ввійшло у звичний, буденний ритм життя. Наче зранку воно й не було наповнене сотнями голосів дітей з усіх куточків Запорізької області.

Залишаючи гостинне с. Скельки, кожен загадував бажання повернутися сюди наступної весни, у травні 2012 року. Хотілося б знову зустрітися, зміцнівши й подорослішавши, з’їхатися на нове пісенне змагання, знову народною піснею зігріти серце й душу всім, хто приєднається до дружньої хорової родини Другого обласного фестивалю хорового мистецтва “Співочий степ”.

ОТАКА НЕКРАСИВА ІСТОРІЯ...

Головному редакторові газети
“Слово Просвіти”
Л. В. ГОЛОТІ

Шановна Любове Василівно!

Мушу звернутися до Вас у справі несподіваній і досить неприємній для мене та, напевно, і для Вас.

Напередодні 1 травня я одержав листа від краєзнавця із Звенигородки Володимира Михайловича Хоменка. Він докірливо запитував: як я міг написати статтю, уривки з якої процитував. Цей лист мене приголомшив: я відчув, що мене втягнули в якусь недостойну гру. Ще не знаючи, в чому річ, я відповів В. М. Хоменку, що такої статті ніколи не писав. Просив його пояснити мені: що то за стаття і де вона надрукована. Через деякий час Володимир Михайлович надіслав мені ксерокопію. Виявилося, що справді є така стаття, і назва її: “Віктор Жадько — одинак, який тягне плуга історії”, вона надрукована в “Слові Просвіти” (31 березня — 6 квітня) під моїм прізвищем. Прочитавши її, я жахнувся. У ній якийсь невідомий мені автор, певно, особисто близький до В. О. Жадька (бо весь час звертається до нього на ім’я і дає дружні поради), безоглядно вихваляючи його, водночас не шкодує зневажливих слів на адресу неназваних “краєзнавців місцевого розливу”. Використано в статті й кілька абзаців із мого відгуку на авторську енциклопедію В. О. Жадька “Черкащина”, поданого до Комітету з Державної премії України в галузі науки й техніки.

Тут мушу дещо пояснити. Я знаю В. О. Жадька як письменника і автора кількох історико-краєзнавчих праць. Підтримував його видання з некрополезнавства, вважаючи цю справу потрібною. Добре враження від нього як від особистості зіпсував один випадок. Він звернувся до мене з наполегливим проханням написати рецензію на його нову працю (здається, це й була “Черкащина”). Я відповів, що, на жаль, не маю зараз часу, до того ж не є фахівцем у цій царині. В. О. Жадько зрозумів це по-своєму і “закинув” мені готову велику рецензію, без міри апологетичну, під якою було надруковане моє прізвище, — мені залишалося поставити підпис. Я відповів листом, у якому пояснив, що така “практика” — не для мене. Думав, що він зробив висновок.

Через деякий час В. О. Жадько звернувся до мене з іншим проханням: його черкаську енциклопедію київські краєзнавці висувають на здобуття Державної премії в галузі науки і техніки, і він просить моєї підтримки. Праця “Черкащина” здалася мені вартою доброї оцінки — багато матеріалу, масштаб, охоплено всі аспекти історичного життя, культурні здобутки краю, визначні особистості, так чи інакше пов’язані з Черкащиною, черкаська шевченкіана та ін. Про це я і написав у своєму відгуку.

Але тепер на адресу В. О. Жадька лунають звинувачення у запозиченнях і плагіаті. Наскільки вони обґрунтовані, і чи може енциклопедія “Черкащина” номінуватися на Державну премію в галузі науки і техніки — хай з’ясовують самі краєзнавці. Це, напевне, буде зроблене.

Тим часом залишається питання: хто є автором фальшивки-компіляції, опублікованої під моїм прізвищем? Уперше в житті я стикаюся з такою цинічною підробкою.

Іван ДЗЮБА
18.05.2011

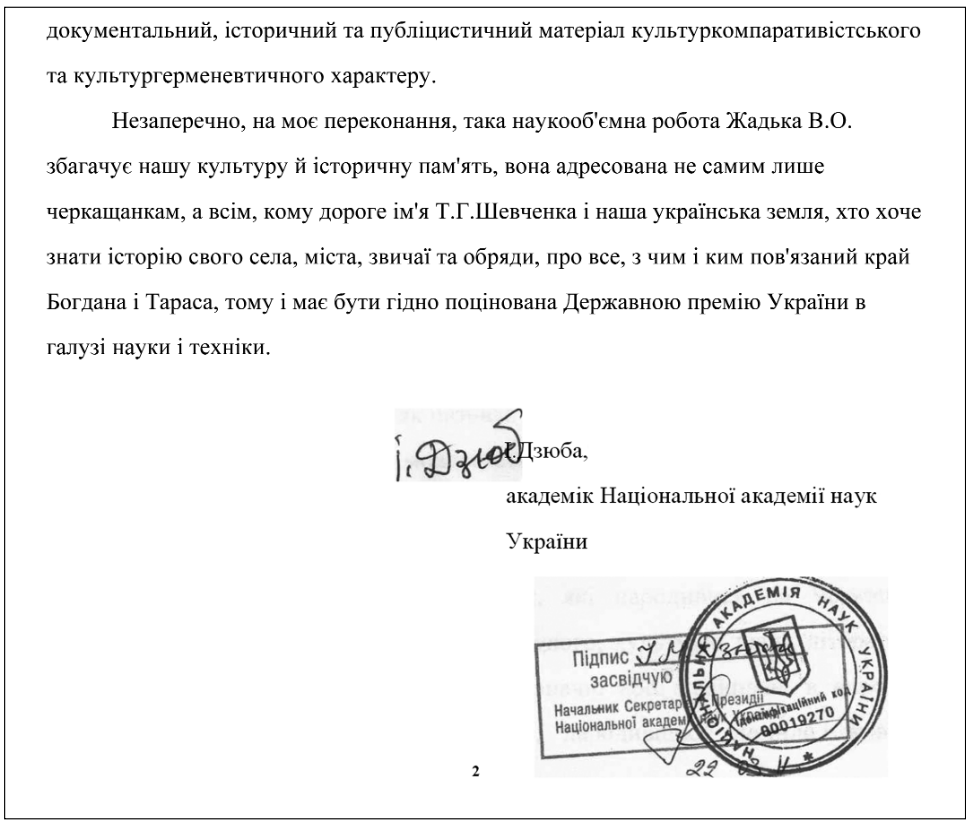
документальний, історичний та публіцистичний матеріал культуркомпаративістського та культургерменевтичного характеру.

Незаперечно, на моє переконання, така наукооб'ємна робота Жадька В.О. збагачує нашу культуру й історичну пам'ять, вона адресована не самим лише черкащанкам, а всім, кому дороге ім'я Т.Г.Шевченка і наша українська земля, хто хоче знати історію свого села, міста, звичаї та обряди, про все, з чим і ким пов'язаний край Богдана і Тараса, тому і має бути гідно поцінована Державною премію України в галузі науки і техніки.

І.Дзюба,
академік Національної академії наук
України

2

● ВІДПОВІДЬ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

24 березня 2011 року на електронну адресу редакції надійшов короткий лист від Віктора Жадька “Надсилаю матеріал І. Дзюби”, остання сторінка якого містила підпис академіка Національної академії наук України, засвідчений Начальником Секретаріату Президії й печаткою. Стаття “Віктор Жадько — одинак, який тягне плуга історії” побачила світ у 13-му числі “Слова Просвіти” (31.03—6.04.2011 р.). А вже 7 квітня ц. р. ми отримали листа з поштової скриньки Картунова Ніколая за підписами нашого постійного автора Вадима Мицика, заслуженого працівника культури України, директора Тальнівського районного музею історії хліборобства, Володимира Хоменка, краєзнавця, історика, члена НСЖУ, Олега Шатайла, старшого наукового співробітника Тальнівського районного музею історії хліборобства, члена Національної спілки краєзнавців України:

“Вельмишановна Любове Василівно!

Прочитали статтю академіка Івана Дзюби “Віктор Жадько — одинак, який тягне плуга історії” (“Слово Просвіти” ч.13, 31.03 — 06.04.2011). Це не рецензія і навіть не відгук, а стаття на підтримку і захист В. Жадька. Книга на титулі названа: “Віктор Жадько. Черкащина. Універсальна енциклопедія” (ВПК “Експерс-Поліграф”, 2010). І хоч дрібнішим шрифтом у довідках та слові “До читача” називається, що В. Жадько автор-упорядник, але вона все-таки є авторською — “Віктор Жадько. Черкащина”. У листі до В. Мицика він так і писав, що “це моя енциклопедія...” Такою вона увійде у всі бібліографічні покажчики, огляди і т. п. В неї вкладено багато технічних зусиль, коштів, часу, але енциклопедія не стала самодостатньою працею. Так, вона дає довідки про історію, людей Черкащини, але це зразок сканованої творчості, компіляції і, що найнеприємніше, — плагіату, помилок, спотворень і перекручень. В. Жадьку ніхто не давав права передруковувати слово в слово у своїй книжці чиїсь довідки, статті, відкидаючи авторів, навіть не згадуючи їх. Джерело він називає, а авторів — ні. На титулі книжки 26 кеглем виведено прізвище автора — Віктор Жадько. Маємо справу із справжнісіньким плагіатом, але зі своєрідним підходом.

Шкоди завдано і моральної, і фактичної. Адже дане видання “Рекомендовано до друку вченою радою Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (протокол №12 від 29.5.2008)” та “Рекомендовано до друку Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів і шкіл та ліцеїв згідно з листом за №1.4/18-Г-2648 від 10.12.2008 р.” Автору-упоряднику не було кому вказати на помилки і енциклопедію поспіхом рекомендували.

Коли ж тільки нас троє краєзнавців із Черкащини глянули по своїх районах, то знайшли аж занадто помилок, перекручень, а в моральному плані — безсоромних крадіжок. А тепер ще й хочуть, щоб учні та студенти на цьому вчилися. Ми в листі написали В. Жадьку про такий підхід і масові помилки. У відповідь отримали образливі листи за те, що вказують на “блохи”, нас обізвано дослідниками “місцевого розливу”. Помилки вважає ледь не закономірністю, бо вони, мовляв, є у Похилевича, Троньката, багатьох енциклопедіях, краєзнавчих дослідженнях.

Думалося надіслати рецензію у “Слово Просвіти”, але таки направили у г-ти “День”, “Українську літературну газету”, щоб були не тільки схвальні статті, а й критичний погляд. Вони її не опублікували, але В. Жадька з нею ознайомили. Ми зрозуміли, що там затіяно гру в одні ворота. Від авантюрного В. Жадька не забарилися образливі листи до В. Хоменка, О. Шатайла із відповідними “ярликами”, з рекомендаціями “своє стукачество” надсилати в різні інстанції, зокрема й у “Слово Просвіти”. Сам же організував виступ І. Дзюби.

Перші відгуки на “Черкащину” були написані авторами “під копірку” — про це йдеться в нашій рецензії. Прикро за шанованого Івана Михайловича Дзюбу, що він піддався на умовляння В. Жадька і майже під його диктовку написав лист на захист. Спочатку йдуть міркування про загальну історію Черкащини, працю В. Жадька, але вже із першого абзацу III колонки публікації і до кінця читаємо ті слова й “визначення”, що у листах В. Жадька до нас. Не думаємо, що в науковому лексиконі академіка І. Дзюби, людини делікатної й аргументованої з опонентами, є слова “так звані “знавці краєзнавчої справи” особливо місцевого розливу” (зразок провладної лайки — “так звані демократи”), “інших “блох” накопирсають”, навіть із нашої статті В. Жадько повністю переносить прикінцеві слова “Помічені помилки”, згадуваних вже Похилевича і Троньката. В. Жадько захищав свої помилки, бо вони, мовляв, є в багатьох виданнях та звинувачував у них чиновників, краєзнавців. Це ж саме повторює й академік І. Дзюба. Очевидно, що в Інституті енциклопедичних досліджень НАН України І. Дзюба не націлював своїх співробітників робити помилки в енциклопедичних виданнях. Цінність енциклопедії в істинності та безпомилковості. Помилки не виправдовують, їх не допускають, а коли трапляються, то виправляють.

Ще зауважимо, краєзнавці є таки місцевими, бо вони вивчають місця рідного краю, а деякі столичні авантюрники тільки користаються їхньою працею.

Колега В. Жадька по університету ім. Драгоманова проф. Любов Мацько пише, що він “підготував енциклопедію самотужки”, а в І. Дзюби — “самотужки підняв... пласт” та в заголовку “одинак, який тягне плуга історії”. Отже, за змістом одне й те саме. Шановні, чи не заговорюємося ми? Чому ж (це стосується насамперед В. Жадька) принижуємо працю сотень краєзнавців, дослідників історії, отих — місцевих? Їх що — крім Жадька не було й нема? Виходить, що В. Жадько попереписував усе з видань краєзнавців від Драбова й до Жашкова, а їх відкинув у “місцевий розлив”. Зневажив спочатку сам, а це ще й з допомогою славнозвісного академіка. Для вивищення одного, виявляється, треба принизити багатьох. Може, тепер закриємо Національну спілку краєзнавців, Інститути історії, регіональних досліджень НАН України, бо є в нас “одинак”, який тягне свого плуга по чужій ниві!? Не збіднюймося і не принижуймося!

І нарешті — рецензент з університету ім. Драгоманова декан факультету А. Висоцький пропонує “Черкащину” В. Жадька на Шевченківську премію, а І. Дзюба — на Державну премію України в галузі науки й техніки. Рука В. Жадька, людини жадібної до слави і нетерпимої до критики, впізнається в авторах різних публікацій.

Якісь там приязні стосунки між академіком І. Дзюбою та “автором-упорядником” В. Жадьком є, бо він його у публікації називає тільки по імені — Віктором. Навіть відгороджує від критики: “Вікторові я б не радив на цей лемент звертати увагу”. Виходить, що помилки — закономірність, а критика — це лемент. (Вітька не чіпати!) Не думаємо, щоб шановний критик так висловлювався. Одначе хочеться зауважити, а як же з отим основоположним: істина понад усе!? Будь-яка енциклопедія — це насамперед точність, об’єктивність, істинність. Мабуть, тепер В. Жадьку після такої поради й підтримки можна і надалі сканoвувати кимось досліджене, компілювати, займатися плагіатом, робити масу зумисних і ненавмисних помилок. Плуг у нього вже налаштований!

Тому ж таки В. Жадьку хочеться сказати, щоб понизив свої амбіції “всезнаючого краєзнавця”, визнати помилки, а не перекидати їх на обласних і районних чиновників та краєзнавців “місцевого розливу”, не організовувати відгуки на свою підтримку, не шукати прибічників серед київських знавців, які не знають детальної історії Черкащини, та не обкладатися їхніми похвальними словами як захисною огорожею.

Надсилаємо Вам, Любове Василівно, нашу рецензію, якою ж є насправді “Віктор Жадько.Черкащина. Універсальна енциклопедія”

З незмінною повагою

Вадим Мицик, Володимир Хоменко, Олег Шатайло

6.04. 2011 р.”

Рецензія за підписом трьох краєзнавців була нещодавно надрукована в “Літературній Україні”.

Після вище поданого листа до редакції І. М. Дзюби від 18.05.2011 р., мені, як і будь-якому головному редакторові, якого ввели в оману, залишається тільки вибачитися за публікацію недостовірного матеріалу, авторство якого заперечується людиною, чиє прізвище використане. Згідно Закону “Про авторське право” потерпілі можуть звернутися до суду.

Редакція приносить свої вибачення читачам газети і віднині друкуватиме лише ті матеріали, які засвідчені підписом, паспортними даними та ідентифікаційним номером автора.

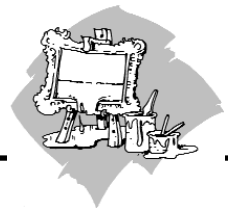

“Кожен справжній талант повинен мати своє джерело”.

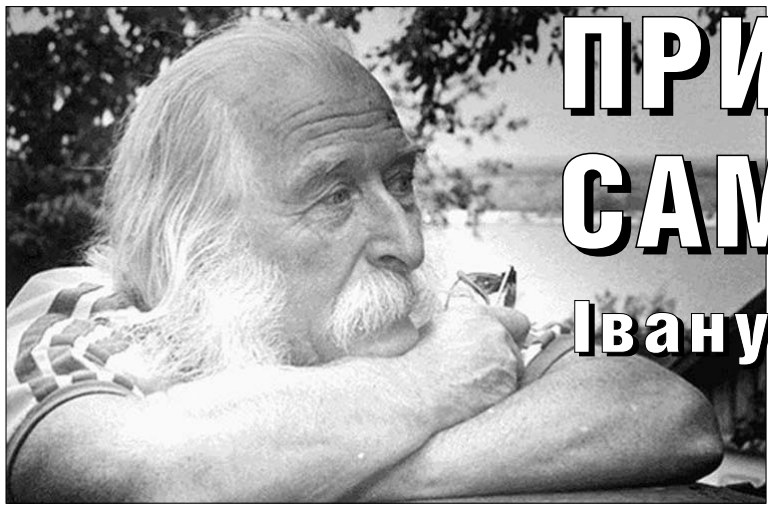

ПРИРОДА УКРАЇНСЬКОЇ САМОТНОСТІ

Івану Марчуку — 75

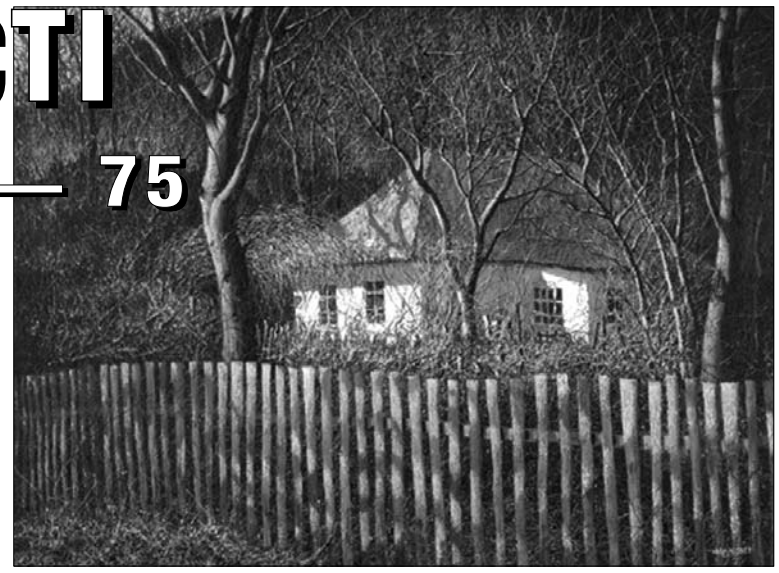

Марія КУЧЕРЕНКО

Його пам’ять і досі береже цей теплий спогад дитинства: ***кістяний гребінець легенько торкається дитячої голівки, мамині пучки ніжно — аж лоскітно — перебирають закошлане волосся — волосинка за волосинкою… “Ой, і запльонтане ж!” — бідкається мама***. Мине час і той спогад підштовхне митця до персонального стилю малярства, який він жартома назве пльонтанізмом. О! Скільки сотень кілометрів — а може, й тисяч — наснує-напльонтає він тих ниточок-волосинок за своє життя, являючи зорові бачене серцем, сповнене незглибимої ніжності до світу. Схоже, ці кілометри волосинок акумулювали тепло маминих пучок, і та жива енергія — яка, як відомо, ніде не зникає — струмує крізь тонке, химерне плетиво, трансформуючись у дивовижної краси портрети рідної землі: українське село, що потопає у магічному світлі місяця; глечики на тинах — мов голови на плахах; човен, прип’ятий до берега срібної річки — цієї селянської Лети, що неначе застигла в чеканні свого Перевізника; на тлі білих хат велетенські українські груші з поминальними свічками на них. Така ось вона, terra incognita — Україна, якої вже немає... Фантомний біль пам’яті — нема, а болить...

За великим рахунком, “Голос моєї душі” — це назва не однієї, окремо взятої серії картин, написаної Іваном Марчуком 1979 року, — та назва мала б об’єднувати всю творчість Митця. Це той голос, який, попри всі митарства, попри неприкаяність душі, завжди повертає її до “відправної точки” — до рідної землі. Іван Марчук жив і працював в Австралії, де мав спокій, усі умови для праці, де був “просто рай земний”, потім потрапив у Канаду, де теж працювалося залюбки, не скаржився, а звідти переїхав до Сполучених Штатів — і там мав майстерню в центрі Нью-Йорка, мав визнання. Нібито все o’key, однак наставав день і час, коли щось починало муляти-давити, підступно нити всередині, зрадницьки нашіптувати... Знову той ***голос душі***. І все ж, хоч він і перетворив митця на заручника, проте кожен справжній талант повинен мати своє джерело. Отож і курсував повсякчас, як сам любить казати, “туди-сюди”.

Липень 1997 року був одним із таких повернень. Він йшов зануреним у літню спеку містом. Горде, високе чоло філософа, довге срібне волосся, колоритні вуса — такого чоловіка одразу помітиш і в натовпі. Ми не були добре знайомі — так, лише одне давнє інтерв’ю, яке, я була впевнена, він давно забув. Аж ні. Художник був щиро радий зустрічі. Скаржився на самотність у помітно спорожнілому місті. Час відпусток, відпочинку. Прилетів з Америки — й нікого з друзів не застав, а душі так бракувало спілкування! Іван Марчук запропонував мені відвідати Музей російського мистецтва, позаяк близько — рукою подати. “Я хочу показати вам мого улюбленого художника, — сказав він. — Вгадайте, хто це”. Я перебрала в пам’яті з десяток імен, проте не вгадала. Зізнаюся, я здивувалася, коли він підвів мене до картини Івана Шишкіна. “Чому мені так подобаються його картини? — побачив моє здивування Іван Марчук. — Бо він, як ніхто інший, відчуває, що таке земля. Вона в нього така жива!!! Вона дихає...” *Покручене коріння сосон, що ним дерева відчайдушно чіпляються за піщаний ґрунт, за життя... Таке враження, що той пісок усе осипається і осипається над самісіньким краєм провалля...* І згадалося, що щось подібне бачила в дитинстві, а потім забулося все, стерлося в пам’яті. Тоді я зрозуміла, що мав на увазі Іван Марчук...

О, я знаю, як він шалено любить цю землю, як схиляється перед всяким її — щонайменшим — зелом. Ні, не тому знаю, що мені про те сказано, — я відчуваю це благоговіння у світлих образах землі, що ними повняться Марчукові полотна. Я вдихаю мед різнотрав’я, я переймаюся тим шаленством цвітіння... Здається, сама земля перетікає у простір душі — і душа стає безмірно широка, аби вмістити те багатство світу. Про ці полотна можна лише сказати словами Рабіндраната Тагора: “Все, що мав я, все, що бачив, — ні з чим не порівняти”. І цілком зрозуміло, що така краса можлива тільки тут, на рідній землі.

Давно вже всі звикли, що Іван Марчук такий різний. Він весь час у пошуку нових способів вираження — нових стилів і технік. Сам художник любить пожартувати на цей рахунок: “Зараз нараховується десять абсолютно різних Марчуків”. Спершу були пейзажі, потім — дуже цікаві за технікою акварелі “Кольорові прелюдії”, цикл “Цвітіння”, який розтягнувся на кілька років, найулюбленіший цикл “Голос душі”, “Біла планета” (I, II), “Нові експресії”, “Мрії, що виходять з берегів”, “Шевченкіана”. Нині митець у відчаї: немає потрібних фарб, отих, якими колись робив чудеса, якими вимережував-випльонтував свої полотна (до речі, ту техніку, що її слід вивчати під мікроскопом, ніхто так і не зумів скопіювати). Загубили технологію виготовлення, чи то як? І ніде у світі їх немає. Ніде. Ніяк відтворити красу цього світу.

Нема фарб. **Нема майстерні**. Обіцяв екс-президент збудувати цілий мистецький центр, де були б і музей, і майстерня. Уже й капсулу заклали на Андріївському узвозі. Тоді газети на весь світ ту новину розтрубили. Проте, як кажуть, обіцянка-цяцянка. Тільки й того, що чорних заздрощів, а потім зловтіхи нажив. Як відомо — славляться митці такими рисами. Чого гріха таїти, не найкраща ми спільнота. Так і працює в старій майстерні, під самісіньким дахом старого будинку, де вже й ніде розвернутися, ніде картини ставити, Митець із всесвітнього списку “100 геніїв сучасності”, талант якого високо оцінений мистецтвознавцями Америки, Європи, Австралії, перед яким відкривають двері найзначніші виставкові зали світу. Він давно вже охолов до ідеї з музеєм власного імені, як і звикся з думкою, що не бачити іншої майстерні, як ця, під самісіньким дахом. Він уже з усім змирився.

От тільки з тим, що в Україні діється, ніяк змиритися несила. “Бог дав рай, та не дав розуму за себе постояти”, — сумно констатує митець. **Нема України**, про яку так мріялося. Нема... Ось уже й остання земля — джерело натхнення душі твоєї — вислизає з-під ніг... Ще трохи — й у руках загребущих задихнеться. “Доля країни — моя хвороба”, — каже Іван Марчук. Тож не питайте, звідки ті образи деструкції, що ними, як пазлами, заповнюється простір душі: розбиті музичні інструменти, порвані струни, розтрощені глеки, порожні гнізда, розбиті пташині яйця полишених гнізд... Світ, що розсипається на очах.

Що ж, у своїй Вітчизні без пророка. Немов саме про Україну сказано. Ані пророків, ані геніїв їй не потрібно. Коли в Івана Марчука запитують, чи не шкодує, що повернувся зі Штатів, він каже відверто: “Шкодую”. Проте, попри всі нарікання, залишити назавше Україну не наважується. Таке враження, що з кожним роком прийняти це рішення йому стає дедалі важче. Немов хто обплутав-запльонтав його власну долю, заснував кілометрами найміцніших у світі ниток... рви — не розірвеш...

Така вона, природа української самотності.

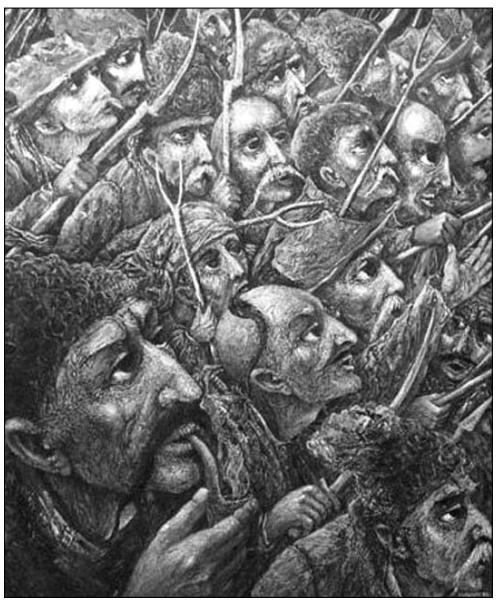

НЕПОВТОРНІСТЬ

За мотивами картин Івана Марчука

Чи так душа змаліла в отім хмільнім роздоллі?
Чи, може, світ змалів, тісним душі вже став?
Не знаю я, та тільки так солодко, поволі
розходиться по тілу ця незбагненність трав,
і засипа насінням, таким аж в горлі терпне!
Аж з пахощів тих прілих легені розрива!
І так несамовито...
і так...
і так нестерпно,
так феєрично-біло ця світиться трава!
Надихатись не можу. Пред світом цим змаліла.
Торкнутися боюся. Порушити щось гріх.
Хоч трави ті давно в століттях перетліли
і тільки світло біле лишилося по них.
Душа лиш роззирнулась і десь напівдорозі,
як вперше захлинулась цим співом цвіркуна,
хоч пісня та нехитра вже напівстерлась досі
і десь у свисті вітру згубилася луна.
Світ — наче тайна в тайні — небачений ні разу.
Просвітлений цим сяйвом до суті, мов до дна.
Та вже душа давно облущилася в часі,
і тільки оболонка залишилась одна.
Та й тій давним-давно в самій собі вже тісно,
та й ту вже розмивають ці пахощі з отав,
ця пісня цвіркунова...
ні — неповторність пісні,
ці трави білі-білі...
ні — незбагненність трав.

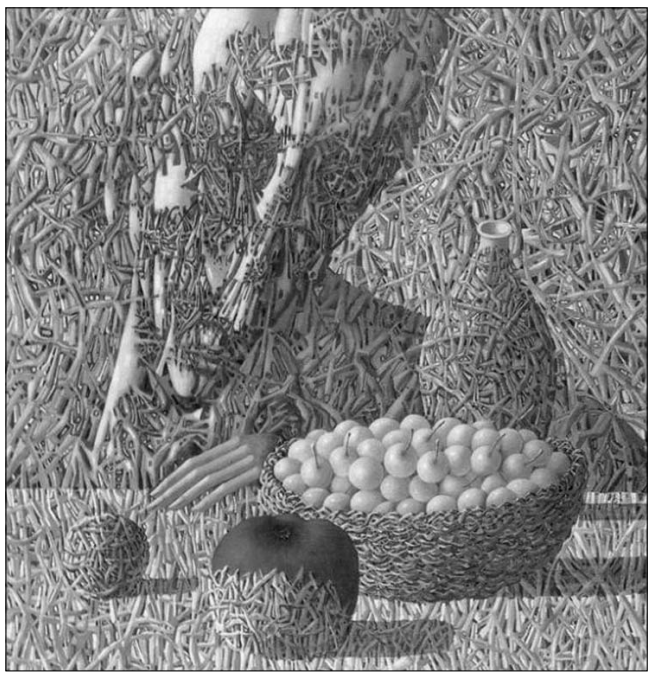

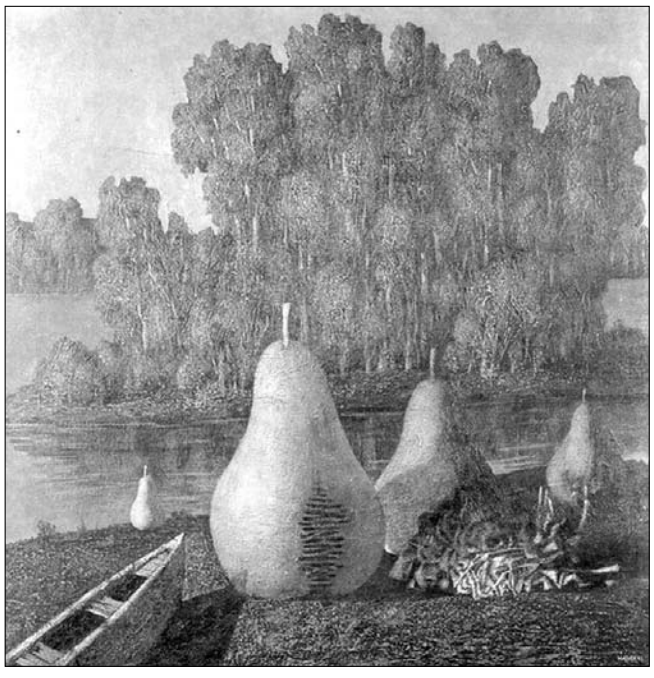

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ПРОФЕСУРА

На вшанування П. П. Кононенка

Галина ГРИМИЧ,
кандидат філологічних наук

У ті далекі 60-ті роки XX ст. в аудиторію Червоного корпусу Київського університету імені Тараса Шевченка зайшов молодий чоловік і відрекомендувався: “Ваш викладач з історії української радянської літератури Петро Петрович Кононенко”. Моя однокурсниця стала враз червона, як буряк, і прошепотіла:

— Кара господня. Мало того, що був В. Пащенко, за яким гинув філфак, а тепер ще цей, П. Кононенко. Пропали, Галюню, усі дівчата філфаку, а їх же, як на трикотажній фабриці імені Рози Люксембург.

Вона мала рацію: високий, стрункий, чубатий, охайний до дріб’язку. Взуття (прости Господи), яке тоді було взуття, але в Петра Петровича воно завжди було начищене до блиску. А ще ж — очі! Такі тривожно милі. А голос! Буває голос, що ніби манить. Саме такий голос був і в П. П. Кононенка.

Не метушливий, я б сказала, навіть повільний, завжди врівноважений, із дуже розвиненим почуттям власної гідності. Петру Петровичу притаманні риси, що характеризують класичного університетського професора: багатогранність і широта знань, ерудиція, інтелігентність, дисциплінованість і пунктуальність.

Він заходив до аудиторії і виходив — за дзвоником. Ніколи не запізнювався, а нас не затримував під час перерви, на відміну, приміром, від проф. Ф. Я. Шолома (пухом йому земля). Бувало запізниться хвилин на 20 (ми чекаємо), аж тут і дзвоник. Тоді він стане на дверях і продовжує свою лекцію. І ми терпіли, бо шанували цю унікальну людину, глибокого фахівця з історії давньої літератури.

Моєму поколінню пощастило з викладачами. Випала нагода згадати, якщо не всіх, то декого з них: О. Д. Назаревський, А. О. Білецький, Г. К. Сидоренко, А. О. Іщук, А. Х. Іллічевський, І. К. Кучеренко, П. Д. Тимошенко, М. О. Карпенко, нині голова Ради ветеранів війни і праці та Ради старійшин.

Серед названого вченого і шляхетного викладацького кола філологічного факультету особа П. П. Кононенка була органічною і помітною. Усі тоді вже бачили в ньому перспективного науковця і вдумливого педагога, який у своїх “ліричних” відступах нас повчав: “Людина бачить світ не лише очима. Є й інше бачення, що йде зсередини. Саме так сприймайте світ”. У ті далекі 60-ті наші викладачі відіграли неповторну роль своєрідних каталізаторів цілої низки тенденцій, які народжувалися у ті часи і в суспільстві, і в літературі. Вони дали можливість нам, тодішнім студентам, стати в духовному аспекті тим, чим ми є сьогодні. І за це їм низький уклін.

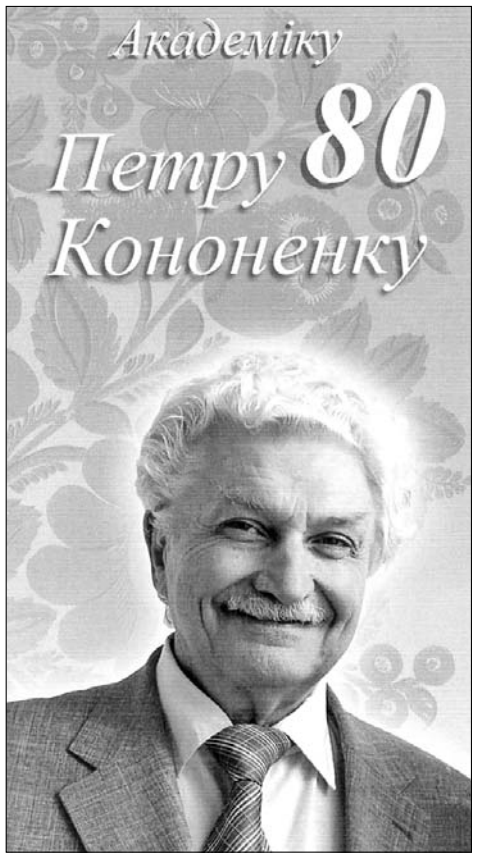

Я схильна вважати, що будь-який предмет і потяг до нього студентів залежить від того, хто його викладає. Лекції П. П. Кононенка мали своєрідну форму — розмова. У лекціях-розмовах молодий викладач потихеньку руйнував і нищив крижані тороси догматичного соцреалізму. Всупереч заідеологізованим навчальним програмам він умудрився вийти за ідеологічні береги. У своєрідному контексті подавалися імена і твори заборонених М. Куліша, В. Підмогильного, Гр. Косинки та ін. Моє покоління пам’ятає, що ми, студенти, конспектували тоді майже всі дисципліни. Конспектувати лекції П. П. Кононенка було нелегко. Я зберегла конспект лекції “Літературна дискусія 1925—1926 рр.” і перечитала. У ній розставлено акценти так, наче її прочитано сьогодні. Без перебільшення ми вперше зрозуміли, що є можливість і необхідність вивчення історії української літератури інакше, не так, як вимагала навчальна програма 50—60 рр.

Із подання викладача П. П. Кононенка ми зачаровано відкривали для себе світ поетичного кінематографа О. Довженка, модерністських стрічок Федеріко Фелліні, Мікеланджело Антоніоні, чи, скажімо, лекція-розмова, присвячена творчості Ю. Яновського, яка пізніше була опублікована як наукова стаття “Юрій Яновський і питання романтизму”. Цінним у педагогіці П. П. Кононенка було й те, що після його розмов-лекцій часом виникали гострі дискусії, суперечки. В аудиторіях Червоного та Жовтого корпусів, де почергово містився факультет, вирували пристрасті не менш гарячі, ніж у залі засідань нинішньої Верховної Ради. Вони продовжувалися і в перенаселених кімнатах гуртожитку на вулиці Освіти на Солом’янці.

П. П. Кононенко причетний і до студентської літературної студії імені Василя Чумака, яка гартувала творчі крила багатьом, сьогодні відомим літераторам, зокрема і моїм однокурсникам, нині членам Національної спілки письменників України.

На відміну від сьогоднішніх реалій у 50—60 рр. на факультет приходили переважно з провінційних міст, українських сіл. Сам Київ — наша чудова столиця разом з нашими викладачами ставали для нас важливим чинником освіти. За відсутності архівів, ЗМІ та Інтернету, за того демагогічного мотлоху в суспільстві, в університеті з’являлися заходи, що заповнювали духовний вакуум студентської молоді. Назву бодай один. З ініціативи студентів журналістів і філологів, а також викладачів, за лідерства П. П. Кононенка і С. Тельнюка народився усний журнал “Новини дня”, що невдовзі завоював неабияку популярність в університеті. Він став цілющим духовним джерелом із живим голосом цікавих людей. Чого тільки варті були “огляди міжнародних новин з Г. М. Цвєтковим”! Хто їх не пам’ятає. А четверта сторінка журналу — це поети, прозаїки (О. Гончар, М. Рильський, В. Симоненко), актори і режисери київських театрів, науковці (фізики, медики, біологи, хіміки), майстри спорту. І на закінчення — кіножурнал із життя нашого університету.

Уже тоді у відомого сьогодні професора, академіка вітчизняних і зарубіжних академій, лауреата Міжнародної премії імені Й. Г. Гердера — П. П. Кононенка виявилися риси не тільки блискучого педагога, а й організатора, автора (як сьогодні кажуть) проектів, спрямованих на популяризацію системи знань про Україну, її історію, її видатних людей. Затамувавши подих, переповнений зал університетського клубу намагався не пропустити жодного слова зі швидкоплинних сторінок журналу “Новини дня”.

Створивши і очоливши науково-дослідний інститут українознавства, П. П. Кононенко впровадив українознавство як науку, підсиливши його власними фундаментальними дослідженнями, а також підручниками, посібниками, позначеними ґрунтовністю, глибиною аналізу, прагненням правди. Про це в ювілейний рік буде багато написано, оскільки особа П. П. Кононенка і його науковий доробок заслужили високої оцінки й визнання. Але наш жанр дещо інший. Оскільки я люблю людей вдячних, хотілося у цьому контексті сказати й таке. П. П. Кононенко був моїм другим, а можливо, й першим науковим керівником під час мого навчання в аспірантурі на кафедрі історії української літератури (завідувач А. О. Іщук). Коли я прийшла на консультацію до свого офіційного керівника А. О. Іщука з темою “Питання поетики сучасної новели”, він сказав: “Розбиратися з поетикою будеш з Г. К. Сидоренко або з П. П. Кононенком. А моя бібліотека до твоїх послуг і вдень, і вночі”.

Познайомившись із професорською бібліотекою, я зрозуміла, що саме вона була джерельною базою лекцій-розмов П. П. Кононенка, і що Арсен Олексійович і Петро Петрович (хоч за віком різні) були друзями. Єднало їх і те, що обоє були справжніми українцями.

Як було вже мовлено, обраний мною жанр наче і не пасує для вияву вдячності учителю й наставнику, тут доречнішою, мабуть, була б ода. А може, й легенда, хоча не всі її варті. Та про одну з них не можу не згадати. У той далекий час, коли П. П. Кононенко працював на філфаці, попросив одного відомого критика (з етичних міркувань не називатиму) прочитати для студентів лекцію. Той довго відмовлявся.

— Не можу.

— Це ж усього-на-всього 45 хвилин. А у Вас уже стільки книг з цієї тематики, — наполягав П. П. Кононенко.

Умовив. Критик виклав увесь матеріал за 15 хвилин. Крапка.

Потім розповідав колегам:

— Це ж як добре, що в аудиторії сидів і П. П. Кононенко. Піднявся, потис руку, подякував, став за кафедру і продовжив тему (“отряд не заметил потери бойца”). Студенти подумали, що так задумано.

Мені здалося доцільним згадати цей факт, щоб підкреслити оте людяне, про яке волає П. П. Кононенко у кожній своїй праці, в кожному слові, щоб воно продовжувалося і в його учнях, у школі — українознавства.

ДЕНЬ ПОДЯКИ ВАСИЛЕВІ СТЕФАНИКУ

Василь МАРУСИК

У рідному селі Василя Стефаника Русові на Прикарпатті відзначено 140-річчя “володаря дум селянських”.

Голова Проводу ОУН, останній Президент УНР в екзилі п. Микола Плав’юк привітав односельців і краян такими словами:

“Дорогі краяни, дорога святочна Русівська громадо! Зі щирим серцем і найкращими сподіваннями вітаю Вас із 140-ми роковинами Василя Стефаника. Хай Стефаникова весна, як і весна Шевченкова, єднає Україну і українців у всьому світі, хай його життєва дорога надихає молодих земляків на торування кращої долі в Україні і для України”.

У селі Русові Снятинського району на Івано-Франківщині 15 травня ц. р. було велелюдно відзначено 140-у річницю від дня народження Василя Стефаника. Односельці, покутяни, буковинці, львів’яни вшанували ім’я видатного письменника в його рідному селі. Відвідали цвинтар, де спочиває Василь Семенович із дружиною, синами і внуком, побували біля дубів, які садили ще чотири десятиліття тому Олесь Гончар, Петро Тронько, Андрій Головко, Іван Козловський, Іван Драч як почесні учасники Дня подяки видатному майстрові слова.

Цього року весняні квіти поклали до підніжжя пам’ятників Тарасові Шевченку, Василеві Стефанику, його молодшому побратиму — письменникові й педагогу Іванові Федораку, до бюста на подвір’ї садиби-музею новеліста.

Священики, львівські науковці, освітяни вищих навчальних закладів, письменники, артисти зі Львова, Києва, Чернівців, Івано-Франківська, Коломиї, Косова поклали вінок слави до підніжжя пам’ятника українському генію.

Пригадую, як сорок років тому в Івано-Франківському педінституті (йому тільки-но було присвоєно звання імені В. С. Стефаника) учасники ювілейного пленуму Спілки письменників України та республіканської наукової конференції, члени ювілейних комітетів, педагоги і студенти аплодували голові правління СПУ Олесеві Гончару, коли він сказав: “Якби Франція мала новеліста такого ґатунку, як Стефаник, то пам’ятники йому стояли б на всіх континентах”.

Пам’ятники і бюсти Василеві Стефанику в другій половині XX століття були встановлені у Русові, Снятині, Івано-Франківську, Львові й Канаді.

Нині, 15 травня, учасники щорічних Стефаниківських читань вітали нових лауреатів обласної премії імені Василя Стефаника. Від 1998 року премії вручили більш як 30 письменникам та науковцям. Цього року лауреатами стали: поетеса і науковець Ольга Слоньовська за збірку поезій “Пектораль” (Івано-Франківськ), Василь Ганущак за книжку власних поезій та перекладів “На струнах часу” (с. Микитинці Коломийського району), педагог-краєзнавець Василь Харитон за літературно-документальний диптих про В. Стефаника та його побратимів Костащуків (с. Устя Снятинського району). Також було відзначено працю львівського науковця-біолога, професора, правнука письменника Василя Юрійовича Стефаника та незмінного директора Русівського літературно-меморіального музею Марію Іванівну Косменко...

Від імені Центрального правління ВУТ “Просвіта” громаду Русова привітав краянин, письменник, лауреат Шевченківської премії Ярема Гоян (автор передмови до книжки В. Харитона). “Один Ангел-хранитель 140 років тому вручив перо одному Василькові, а через 25 років — ще одному в сусідньому селі Микулинці. У роки Першої світової війни Василь Стефаник, депутат від Віденського парламенту, врятував юного художника, який змальовував гармати, від розстрілу. Письменник Василь Стефаник і художник Василь Касіян прославили Україну на світ”, — сказав він.

“Ясне небо, ясне море,
Ясні хмари, ясне сонце”.
Леся Українка

ТОЧНИЙ ПРОГНОЗ — НЕ ЛІРИКА, А ФІЗИКА

Чого очікувати від літа-2011

Добігають свого кінця останні примхливі весняні дні… Попереду — три місяці сонця. Однак багатьох наближення літа не дуже радує: бояться, що воно стане таким же пекельним випробовуванням, як минуле.

Якими будуть цьогорічні червень—серпень уже знають синоптики. Чим здивує нас літо-2011 і чи варто нам поступово звикати до тропіків читачам “Слова Просвіти” розповідає завідувач сектору середньострокового і довгострокового прогнозування Українського Гідрометцентру Наталія ГОЛЕНЯ. Пані Наталія розповість також про те, чому прогноз погоди — не лірика, а фізика, чому ЗМІ часто подають неправильний прогноз погоди тощо.

— Наталіє Костянтинівно, розкажіть про температурні ігри погоди.

— Ми живемо в помірних широтах, де весь час триває досить інтенсивна циклонічна діяльність, тому погода на території України, і на території Європи формується таким чином, що протягом місяця чергуються періоди похолодання і потепління і взимку, і влітку. Часто температура коливається у великих межах у всі пори року.

Наприклад, за всю історію метеоспостережень температура у травні була різноманітна: вночі стовпчик термометра опускався до заморозків 0-6° і навіть до — 10°, а денні максимуми досягали 30—37° тепла.

Постійно відбувається коливання температури. Щомісяця ми обчислюємо середню температуру. І якщо схематично зобразити ці показники за сто років, то буде схожа на кардіограму крива, яка поступово піднімається вверх. Це свідчить про потепління. За сто років відбулося підвищення середньорічної температури на 0,4—0,6°. А по сезонах навіть до одного градуса. Офіційно зафіксовано — температура повітря підвищується, що стало особливо відчутно після 1970-х років минулого століття.

Із 2001 по 2010-й більшість років в Україні були теплими, коли середня річна температура перевищувала норму від 0,5° до 2,5°. Єдиним близьким до норми був 2003-й. Більшість місяців останніх десяти років мали відхилення від норми, хоча в окремі місяці температура була нижчою за норму.

— А як визначається норма?

— Норма — це середнє багаторічне значення; в Гідрометцентрі використовують норми, пораховані за тридцять років (із 1961 по 1990 рік). Зараз у зв’язку із глобальним потеплінням виникло питання про перегляд норм і врахування останніх теплих років.

— Якою погодою здивує літо 2011-го?

— Більшість червнів за останні двадцять років близькі до норми, тому червень — помірний літній місяць, а інколи навіть прохолодніший, ніж липень-серпень. Тому від червня ніяких температурних “рекордів” не очікуємо, він буде ближчим до норми.

Середина літа буде вища за норму. Та липень-серпень — це найтепліші місяці літа з короткотривалими дощами-зливами. Влітку спрогнозувати опади дуже важко, бо це конвективні опади (з потужних купчастих хмар) — в одному місці дощ пролився, в іншому — покрапав, а десь — сухо.

— Люди налякані минулорічним літом, коли спека була просто неймовірною…

— Аномальне літо минулого року — найспекотніше за всю історію метеоспостережень в Україні. Тоді було перевищено абсолютний максимум температури — 42°, він був зафіксований у Луганську (до цього був 41° у Сараті Одеської області). Літо-2010 мало найбільшу кількість днів, коли температура перевищувала 30°.

Ми вважаємо, що такого спекотного літа, як минуле, цього року не буде. Оскільки в історичній ретроспективі такого не було, щоб два роки поспіль були рекорди тепла. Погодні аномалії повторюються хоча б через два-три роки. Тобто ймовірність сильної спеки 2011-го є, але всього 2—3 %.

Тут варто зазначити, що на тлі глобального потепління в літній час збільшується кількість небезпечних і стихійних явищ — сильних вітрів, шквалів, гроз, граду, можливо, смерчів (дуже локально).

— А осінь прийде вчасно?

— Зараз сказати складно, минулого року листопад також був найтеплішим місяцем за всю історію метеоспостережень. Тобто літо якусь частину тепла лишило і на осінь. Усі чомусь чекали на холодну зиму (після такого спекотного літа), але вона була нормальною, тож “стара прикмета” спрацьовує не завжди.

Минулого року аномальному літу передувала холодна зима, оскільки січень 2010-го був холодним, але при цьому відбувалися часті зміни погоди (від сильного морозу до відлиги) завдяки активній циклонічній діяльності у повітряних просторах над Україною. Зима цього року була спокійною, маємо надію, що й літо буде, як зазвичай.

— Можемо якось прокинутися, поглянути у вікно і зрозуміти, що в Україні настали тропіки?

— Потепління — процес поступовий. Природа намагається якось збалансувати і врегулювати погоду. Можна лише припускати, що різкі температурні коливання та збільшення кількості небезпечних явищ є реакцією природи й погоди на глобальне підвищення температури (потепління).

— Синоптики прислухаються до народних прогнозів?

— На короткий термін (до 12 годин) народні прогнози збуваються, бо вони відображають зміну поведінки тварин, птахів на зміну фізичного стану атмосфери (тиск, вологість). Довготермінові — дуже рідко, хоча в основі вони мають певну погодну статистику, що зроблена народом упродовж багатьох років. Народні прогнози стосуються певних свят, коли люди не працювали, відпочивали і спостерігали за погодою.

Народні прогнози — це розвага. Синоптичні прогнози — це фізика й математика, це формули, які описують фізичні процеси в атмосфері. Саме такими розрахунками користуються синоптики-метеорологи в усьому світі. Ці методи не досконалі, бо описати всі процеси в атмосфері не можна жодними формулами, а прорахувати всі деталі погоди не можуть навіть надпотужні комп’ютери. Точний прогноз погоди залишається найскладнішим завданням людства.

— Яка процедура подання прогнозів погоди у ЗМІ?

— Не всі ЗМІ хочуть отримувати прогноз погоди від Українського Гідрометцентру, а ті, що співпрацюють, отримують в основному прогнози на наступну добу та найближчі три доби. Дуже жаль, що в Україні немає оперативного інформаційного забезпечення ЗМІ прогнозом погоди, а в ЗМІ немає традиції щогодини (чи хоча б кожні три години) уточнювати прогнози.

Синоптик постійно слідкує за погодою, і він дізнається про її зміни щогодини, особливо про небезпечні явища, які не були спрогнозовані в добовому прогнозі, але повідомити населенню через ЗМІ не може.

Зараз багато каналів, на яких подають прогнози погоди, однак таких інтерактивних, як у США, немає, де є телестрічки, на яких оновлюють прогноз погоди, повідомляють про небезпечні природні явища. До речі, за кордоном завжди пишуть ймовірність тих чи інших опадів: наприклад, ймовірність дощу — 70 %. Наші ж люди обурюються, коли зранку говорили про дощ, а його протягом дня не було.

Багато нарікань на нас, бо всі дивляться сайти і думають, що ми, синоптики Українського Гідрометцентру, даємо їм прогнози погоди. ЗМІ беруть з Інтернету бозна-що. Ми ж отримуємо через Інтернет професійні синоптичні карти та різні розрахунки.

— Яким сайтам можна довіряти?

— Звичайно, довіряю лише своєму УкрГМЦ **(www.meteo.com.ua)** Я не можу сказати, які сайти хороші. До них треба ставитися обережно, їхні прогнози іноді кардинально відрізняються від наших. Прогностична інформація, яку отримує УкрГМЦ, оновлюється кожні шість годин, а прогнози на сайтах можуть бути складені три дні тому. Всі сайти дають температуру й опади, але жоден не дасть грозу, град, шквал, туман, ожеледь — небезпечні явища.

— Наскільки достовірні прогнози погоди Гідрометцентру на місяць?

— У Гідрометцентрі користуються методиками довгострокового прогнозу погоди (місяць, сезон), які розробляє Український науково-дослідний гідрометеорологічний інститут. Прогнози на місяць достовірні в основному на 60—70 %, даємо прогнози й на сезон, однак спеціально їх не оцінюємо.

— Наталіє Костянтинівно, яка погода найбільше Вам запам’яталася?

— Погода під час сонячного затемнення 11 серпня 1999 року. Через Київ проходив атмосферний фронт. Я давала прогноз про короткочасні дощі із грозами на цей день. Атмосферний фронт переміщувався із заходу, і вночі дощі були у Житомирській, Вінницькій області, а до ранку зовсім розмився над Київщиною. Було ясне небо, жодної хмаринки за цілий день. Проминувши столичну область, ввечері він відновився над Чернігівщиною і Полтавщиною, знову проливались грозові дощі. Природа наче спеціально прояснила небо, щоб люди могли спостерігати дуже рідкісне явище — повне сонячне затемнення (для території України часткове).

Спілкувалася
Наталія АНТОНЮК

У ДУБНІ ПОСТАВИЛИ ПАМ’ЯТНИК... РІЧЦІ

У Дубні на березі річки Іква при в’їзді до райцентру з’явилася барельєфна композиція, яка славить Іквy вустами Тараса Шевченка і закликає дбайливо, з любов’ю, ставитися до водяної артерії.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Ініціатором спорудження пам’ятника стало Дубенське міжрайонне управління водного господарства, яке втілило у реальність власну ініціативу.

“На мапі України Іква завдовжки 155 кілометрів займає не найпомітніше та визначальне місце, — розповідає заступник начальника Дубенського міжрайонного управління водного господарства Ростислав Панчук, — втім, її значення в історії, життєдіяльності, економіці, навіть духовності регіону важко переоцінити”. Починається річка з джерел у селі Підкамінь на Львівщині, впадає у Стир поблизу села Торговиця на Рівненщині, а ось Дубно — це своєрідний осередок цієї водної артерії. І саме тут, на дубенських теренах, де Іквy перетинав Тарас Шевченко під час археографічної експедиції 1846 року, вирішено звести символічну скульптурну композицію. Її проект здійснив дубенський художник Василь Захаров — в образі пам’ятного знака на тлі трибашневої кам’яної споруди, що символізує Дубенський замок, розташований на крутому березі Іквy.

Своєрідним епіграфом до пам’ятника стала цитата варнака з однойменної поеми “Варнак” Тараса Шевченка: “Багато дечого не стало… води чимало з Іквy в море утекло…”.

Цю місцину окультурили, обгородили плетеним парканом, зробили східці, поставили лавочку для відпочивальників. Тепер тут можна й відпочити, й помилуватися течією, і поринути в історію…

Цей пам’ятник поєднав сучасність і минувшину. Приміром, цікавий епізод із минулого, коли татари штурмували Дубенський замок… Тоді, у XVI ст., княжу фортецю від завойовників захищала також річка Іква, адже її води заповнили вириті каньйони довкола замкової споруди.

У XVIII столітті на берегах Іквy біля Пекалева та Млинова графи Ходкевичі звели замок.

Із XIX ст. залишилися архівні записи, які свідчать, що в Іквi впіймали такого сома, якого не могли витягнути десять чоловіків. Двісті років тому під Іквою прорили тунель завдовжки до трьохсот метрів задля порятунку графської родини. Минуле століття позначилося на Іквi насамперед війною, коли її форсували то в один бік, то в інший. А бомби й снаряди досі дають про себе знати, як-от наприкінці 2010 року, коли водолази-піротехніки витягнули з річки бойовий снаряд.

Цікаво, що під час радянського тоталітарно-атеїстичного режиму в Іквi ховали церковні куполи. Іква також стала знімальним майданчиком для низки фільмів, із-поміж яких “Сліпий музикант” Володимира Короленка.

Пам’ятник створений для того, аби привернути увагу до Іквi, аби пишалися річкою так, як колись пишався нею відомий польський поет Юліуш Словацький, пишучи листа до своєї матері Саломеї і пророкуючи їй справжню благодать, ***“Коли ти будеш у моїй країні, // Де котить Іква хвилі свої сині…”.***

ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ БІЛЬ

“Знамення”. 2010

Ігор ГОЛОБУЦЬКИЙ

У приміщенні Деснянської районної адміністрації відкрилася і діє виставка живописних робіт відомого українського художника, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка та інших численних нагород і премій (зокрема премії імені Василя Стуса) Валерія ФРАНЧУКА. Виставка під назвою “Зчорнублений рай” присвячена 25-й річниці Чорнобильської аварії. Для автора це вже 132 виставка, що свідчить про надзвичайну працьовитість митця. Як і завжди, роботи В. Франчука несуть у собі глибоке філософське, громадянське та патріотичне навантаження. У них мовою живопису показано, які жахливі події пережив і продовжує переживати наш народ. Події апокаліптичного, вселюдського, всепланетарного масштабу. У попередньому циклі своїх робіт — “Розгойдані дзвони пам’яті”, присвяченому Великому Голоду 1932—1933 рр., майстерно висвітлено й по-філософському осмислено трагедію українського народу. У свій час за цикл робіт на цю тему Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка висунуло В. Франчука на здобуття Національної премії ім. Тараса Шевченка.

Своєю виставкою “Зчорнублений рай” митець застерігає і нагадує людству про те лихо, до якого призводить нерозумне використання атомної енергії. Чорнобильська катастрофа не минула. Чорнобиль є й продовжуватиме ще довго нагадувати про себе людству. Про це не можна забувати й заспокоюватись. Треба напружувати всі сили інтелекту й духу, щоб вгамувати згубну дію мирного атома через радіаційне забруднення довкілля. Художник у картинах “Двобій”, “Ця земля у твоїй благодаті” та інших з цієї серії доводить, що, незважаючи на страшне лихо, життя продовжується завдяки героїчному подвигу чорнобильців-ліквідаторів. В. Франчук нагадує про трагічність, а разом із тим величність подій 25-річної давнини, вселяє надію на подолання тяжких випробувань, що випали на долю нашого народу, через плекання духовної сили народу, пробудження історичної пам’яті...

У ГАРМОНІЇ ЖІНОЧИХ ДОЛЬ

Лідія ЖЕЛЄЗНА,
м. Новодністровськ

Як давній сніг —
на скронях сивина,
А в серці — буревій,
а на душі — весна.
Я розкошую
у раю земнім,
Коли зустрінусь
з поглядом твоїм...

Кохання — наче мольберт, на строкатій палітрі якого є всенькі відтінки почуттів: від первинних чистих тонів до змішаних контрастних. Жінка ж — наче пензель, що вбирає у себе безмежну барвисту гаму кольорів: від яскравих сонцесяйних до стриманих брунатних. А письменник, наче художник, змішує на своєму мольберті усю палітру тональності почуттів, пишучи пензлем на білому полотні картину людських доль. Таким, без перебільшення, художником людських характерів і життєвих драм можна назвати Івана Семеновича Нагірняка, творчості якого було присвячено літературний вечір в інтерпретації учасниць новодністровського жіночого клубу “Гармонія”. Любов і жінка є одними із провідних тем у Нагірняковому доробку творів, і напередодні довгоочікуваного весняного тепла саме вони спонукали жіноцтво клубу взяти ці одвічні сюжети за першооснову своїх святкових гостин.

Не дивно, що почесне право відкрити цей літературний вечір дісталося першій леді Новодністровська — невтомній і завжди енергійній Галині Олександрівні Разгонюк. У затишному вузькому колі шанувальників творчості Івана Семеновича і розпочалася містерія діалогу Любові й Жінки, що її творили учасниці “Гармонії” спільно із подружжям Нагірняків. Раїса Ридванська, співведуча літературних вечорів, запросила цю гарну пару до мікрофона, аби вони повідали глядачам свою історію кохання і, можливо, поділилися рецептом міцної сім’ї. Подолавши хвилювання і сором’язливість перед аудиторією у перші хвилини такої досить інтимної теми, Іван Семенович та Євгенія Семенівна вже за якийсь час навперебій розповідали, як вперше іще дітьми познайомилися за шкільною партою, як вперше зародилися оті незрозумілі юнацькі почування один до одного, і в неквапливу розмову про буденність життя вплітались поетичні рядки автора, котрі, здавалося, наче павутинки, снували візерунки жіночих доль Нагірнякових героїнь.

Все пізнається в порівнянні:
Багатство й злидні,
відстань, глибина.
Лише любов
не підлягає порівнянню —
Вона ж бо є, або її нема.

Приємними несподіванками (і для самого автора зокрема) були одразу три мистецькі прем’єри вечора: пісня на слова І. Нагірняка та музику Г. Мельник “І гріють душу мамині слова” у виконанні тріо музичної школи Олени Крайчак, Катерини Гевак та Олесі Рукавиці; розгорнутий аналітичний екскурс Інни Гончар у світ життєвих драм новелістичних героїнь Івана Семеновича та прем’єра її вірша “Жіноча доля”, який, власне, сконцентрував у собі весь біль і розпач “Докіїної долі”, “Затемнення серця”, “Весілля без нареченого”, “Пропитої вроди”... А завершальним сюрпризом творчого перформансу була вистава за новелою І. Нагірняка “Анатомія любові” в аматорському виконанні учасниць жіночого клубу “Гармонія”.

Сам автор зізнався, що від початку і до кінця літературний вечір став для нього справжнім відкриттям, і насамперед велика заслуга Галини Олександрівни — ідейного натхненника проекту “Любов і жінка у творчості Івана Нагірняка”. Продуманий сценарій, вибір поезії, музичні номери, організаційні моменти (чого тільки варто зібрати усіх учасників на репетицію, коли у кожного свої клопоти і домашні справи!) — все було органічним і гармонійним. І вкотре переконуюся: все, за що береться ця смілива жінка, в результаті отримує своє високе поцінування.

КІНОФЕСТИВАЛЬ «ВІДКРИТА НІЧ»

(напередодні свого 15 дубля) представляє “ЧЕРВОНУ КНИГУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КІНО” — ретроспективний показ вибраних фільмів із фестивальної колекції

Із 26 травня по 1 червня 2011 року в Культурному центрі “Кінотеатр “Київ” (вул. Велика Васильківська, 19) відбудуться ретроспективні покази фільмів із колекції кінофестивалю “Відкрита ніч” “Червона книга сучасного українського кіно”.

У рамках програми ретроспективи будуть продемонстровані 18 короткометражних фільмів-учасників фестивалю “Відкрита ніч” останніх років. Програма розподілена на два сеанси, які демонструватимуться щодня. До програми увійшли різні за жанром і стилістикою фільми, що дають можливість відчути, — яке ж воно, сучасне, але невідоме, українське кіно.

Протягом тижня глядачі зможуть подивитися стрічки студентів, дебютантів, авторів незалежного кіно. Серед них Тарас Ткаченко, Максим Буйницький, Юлія Гоголь, Дмитро Сухолиткий-Собчук, Аліна Головіна, Тарас Працьовитий, Андрій Макарченко, Олександр Усік, Андрій Марченко, Сергій Марченко, Роман Бондарчук, Роман Бровко, Аліна Хорошилова.

Організацією переглядів опікуються Громадська організація “Нарешті”, компанія “Іллєнко Фільм”, продюсерська агенція “Зелений Пес” та компанія “Вавілон”. Інформаційну підтримку надають журнал “Країна”, газети “Газета по-українськи”, “Всеукраїнське об’єднання “Свобода”, “Слово Просвіти”, інтернет-видання Gazeta.UA. Художню підтримку забезпечує галерея-майстерня “Домашня галерея”.

Інформація щодо розкладу сеансів і вартості квитків на сайті кінотеатру www.kievkino.

ВІВТАР З ЯЄЦЬ

Сергій СЛОБОЖАНСЬКИЙ,
Одеса

Молода українська художниця і дизайнер Оксана Мась уже давно привернула увагу мистецької громадськості світу своїми масштабними арт-проектами, серед яких найпомітнішими стали викладені з тисяч писанок велетенські сфери та панно Богоматері “Погляд у вічність”. Цього року саме вона представлятиме Україну на Венеціанському бієнале, де продемонструє фраґменти відтворюваного нею з допомогою дерев’яних яєць славнозвісного шедевра епохи Відродження “Гентського вівтаря”.

Про те, як просувається робота над цим твором, Оксана розповіла в інтерв’ю для преси і продемонструвала в Умані кілька завершених фраґментів роботи. За її підрахунками, виготовлена нею копія “Гентського вівтаря” буде 92 метри заввишки і 134 метри завширшки. Для мозаїчного зображення розміром із футбольне поле знадобиться 3 мільйони 480 тисяч виточених із бука яєць. У Венеції художниця має намір представити 8 фраґментів композиції розміром 6х6 метрів.

Робота над цим твором буде завершена років через шість—вісім. Зараз у дванадцятьох країнах добровільні помічники художниці розписують яйця зображеннями людських гріхів, усього того, що замінило в серцях людей Бога. У багатьох вірян така концепція викликала спротив, тож для рівноваги найвиразніші елементи вівтаря Оксана вирішила викладати зі справжніх писанок. Робота над мозаїкою здебільшого проводиться в Одесі — рідному місті художниці. Але тут, на жаль, не знайшлося приміщення, де можна монтувати елементи кількатонних фраґментів вівтаря. Тож тепер складання проводиться в одному із цехів непрацюючого підприємства в Умані. Тільки там і можна бачити, як поступово вимальовується “Гентський вівтар”.

Яку оцінку дадуть згодом роботі Оксани Мась відвідувачі 54 бієнале, що триватиме з 4 червня до 27 листопада, ми ще почуємо.

УКРАЇНСЬКА ВИСТАВА В МАКЕДОНІЇ

Анна БАГРЯНА,
Македонія

8 травня у місті Бітола (Республіка Македонія) завершився 13-й Міжнародний фестиваль монодрами. Протягом п’яти днів македонські глядачі мали змогу переглянути 13 вистав із 9 країн світу: Албанії, Болгарії, Боснії і Герцеговини, Великобританії, Ізраїлю, Косово, Македонії, Німеччини, України та Хорватії.

Україну на фестивалі представив київський театр “Сузір’я” з виставою “Момент кохання” (режисер-постановник — заслужений артист України Тарас Жирко) за оповіданням Володимира Винниченка “Момент”. У Києві прем’єра вистави відбулася ще торік, у травні. Це емоційна розповідь-сповідь ув’язненого молодого патріота про найщасливішу мить свого життя — мить переходу кордону між неволею і свободою, смертю і життям. Про мить кохання. Розповідь гармонійно доповнюється відеорядом (візуалізація спогадів героя) та сучасною українською музикою.

В останній день фестивалю журі визначило переможців. Спеціальну відзнаку — “За найкраще акторське виконання” — було вручено актору вистави “Момент кохання”, заслуженому артисту України Євгенові Нищуку.

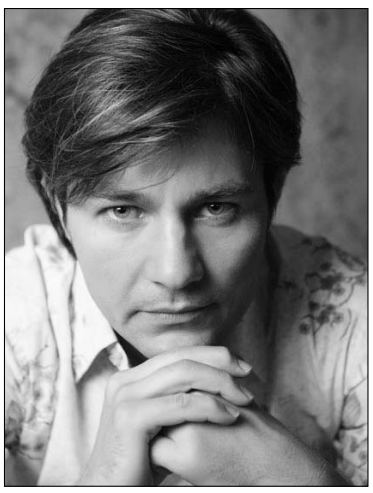

“Українська вистава помітно вирізнялася серед інших, представлених на цьогорічному фестивалі — насамперед емоційною глибиною та надзвичайно високим рівнем акторської майстерності”, — сказав про “Момент кохання” голова журі фестивалю, директор Скопського драматичного театру Бранко Ґьорчев.

Євген Нищук і Тарас Жирко висловили подяку президентові Міжнародної громадської організації “Жінка третього тисячоліття” Лідії Лісімовій за спонсорську підтримку участі української вистави у бітольському фестивалі монодрами.

“Йому багато дано від природи, художник про те знає, і не марнує часу”.

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського фонду культури

ЛЮДИНА ПЕРЕД БОГОМ

Персональна виставка Олександра ХРАПАЧОВА (118 картин і малюнків) у залах Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури України, де він викладає на кафедрі живопису, переконує в незнищенності реалістичної школи українського малярства.

“У ставка. Сучжоу”. 2009

Коли людині є що сказати, нема потреби вдаватися до штукарства, аби привернути увагу до себе. Олександр Храпачов не марнує часу і до свого тридцятиріччя встиг чимало. Народився в Харкові 29 грудня, виріс у столиці авіабудування — Запоріжжі. Саме там уперше занурився у справжнє мистецтво. 2000 року він навчається в НАОМА в Києві, у майстерні професора Василя Гуріна. Диплом магістра одержав за картину “Храм”. Після асистентури-стажування почав викладати в Alma Mater, потім цілий рік у Китаї готував до вступу в художні ВНЗ України своїх майбутніх колег. І малював те, що бачив у цій далекій країні.

Тут порушимо хронологію оповіді. Багатокрила експозиція творів Олександра Храпачова в НАОМА вразила написаним у Китаї (адже участь у майже двадцятьох виставках ще під час навчання далася взнаки: і творча манера, і теми художніх уподобань юнака були відомі). Вдячному учневі академіка Василя Гуріна дозволяли писати в храмах ченці й священики різних конфесій. Особлива прозорість дуже органічна в його полотнах, де зображена, скажімо, трапезна церква Києво-Печерської лаври, а тему сповіді, продовжену в кількох інших творах, висловлює в іншій живописній манері: міцні широкі мазки створюють особливий густий ореол вечірньої служби, коли простір ніби насичений гріхами, котрі ще не розвіялися під склепінням храму. Митець варіює реалізм та імпресіонізм, адже навіть великі за розміром полотна часто пише на пленері, просто неба. Йому притаманна свіжість погляду, без жадібності на все нове. Художник бачить усе, але для живопису помічає тільки гарне і дуже гарне, виразне, промовисте. Засніжений Київ або селянка, яка сидить на порозі дерев’яної хати, спорудженої за старовинними, іще часів Трипільської культури архітектурними принципами; карпатський краєвид із бузковим обрієм, який визначає духовну насиченість нашого майбутнього, і похилений старовинний млин серед інших пейзажів музею в Пирогово, — все в картинах Олександра Храпачова привабливе і... справжнє.

Ціла серія невеликих за розміром індустріальних краєвидів на цій персональній виставці в НАОМА свідчить про світову тенденцію колекціонувати зразки колишнього соцреалізму: є своєрідна краса у промислових гігантах, що слугували колись на благо суспільства. Але Храпачов не піддається на спокусу догодити ринковому попиту: коли він пише ті вже невеликі промислові “решітки” в різних регіонах України, виявляє своє обдарування чутливого колориста; водночас певна романтична, ностальгічна нотка звучить у цих його краєвидах. Адже справжній художник завжди історик. Усі його картини в цій серії дуже гарні.

Попередня персональна виставка в галереї Анни Лаврехи в Києві уже визначила велику дорогу живописцю: легко сприймаючи зауваження, уже тоді він був налаштований на самовдосконалення, передусім у мистецтві.

У Китаї Олександр Храпачов писав надмірний простір, ту невловиму вібрацію, яка єднає земну людину з її тонкою, небесною сутністю. У момент зосередженої молитви людина знаходить дорогу для своєї душі в той світ, де нема ні болю, ні зітхання, залишаючись водночас “в одіяннях шкіряних” (тобто твердо стоїть на землі чи мурованій підлозі храму)... Тридцятирічний художник передає цей стан через живопис. І раптом глядач у просторі картини помічає: Будда, тобто Просвітлений, береже молитовну тишу, в якій відбувається свідоме очищення і вдосконалення людини і на землі, і на небі.

Більшість митців, опинившись в іншій країні, звертають увагу на звичаї, культуру, одяг, портретні риси, архітектуру і саму природу. Живописець Олександр Храпачов написав спорідненість духу, яка притаманна сучасній людині незалежно від того, де саме, в якому середовищі з’явилася вона в цей світ.

Спершу бачиш вулицю-ріку, подібну до Вилкового, вологе повітря приємного теплого дня, і тільки потім помічаєш у тому пейзажі по-східному загнуті трохи вгору дахи споруд, але вже неспроможний зректися думки, що і цей краєвид — тобі рідний.

Сьогодні Олександр Храпачов, паралельно з живописом і викладацькою роботою в академії, працює над собою, досліджуючи і розвиваючи мистецтвознавчу науку. Йому багато дано від природи, художник про те знає, і не марнує часу.

“Символ Матері”. 2009

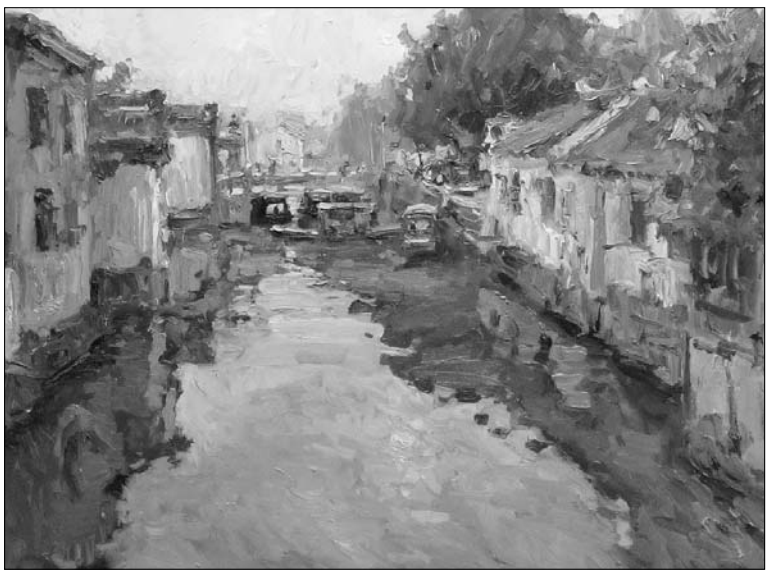

“Канал. Сучжоу. Провінція Цзянсу”. 2009

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА НА 2-ге ПІВРІЧЧЯ

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — ваша газета!

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 63 в “Каталозі”

на 1 місяць 4 грн 77 коп. на півроку 25 грн 77 коп.
на 3 місяці 13 грн 71 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор **Павло МОВЧАН**

Головний редактор **Любов ГОЛОТА**

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО 279-49-47,
Євген БУКЕТ 279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар **Ірина ШЕВЧУК**

Відділ просвітянської роботи **Надія КИР’ЯН**

Відділ культури **Микола ЦИМБАЛЮК** 279-49-47

Відділ літератури **Марія КУЧЕРЕНКО** 270-55-57

Відділ коректури **Тетяна ЩЕРБАК** 278-63-69

Комп’ютерна верстка **Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ** 278-63-69

Кореспонденти **Наталія АНТОНЮК, Уляна ВОЛІКОВСЬКА**

Черговий редактор **Наталія АНТОНЮК**

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: **вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001**
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org

Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу. Зам. № 3301221 Наклад у травні — 20 400

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети **“Слово Просвіти” — 30617**

11021
4 820095 780016